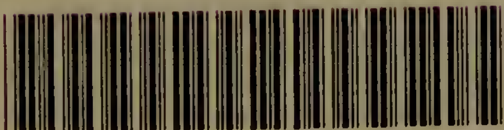
DE ONTWIKKELING VAN HET VROEDVROUWEN-ONDERWIJS TE ROTTERDAM



DOOR K. DE SNOO
GENEESHEER-DIRECTEUR VAN DE RIJKS-KWEEKSCHOOL VOOR VROEDVROUWEN

ROTTERDAM MCMXIV
. BRUSSE'S UITGEVERS MAATSCHAPPIJ


22101051776

DE ONTWIKKELING VAN HET VROEDVROUWEN-ONDERWIJS TE ROTTERDAM

DE ONTWIKKELING VAN HET VROEDVROUWEN ONDERWIJS TE ROTTERDAM

DOOR K. DE SNOO

GENEESHEER-DIRECTEUR VAN DE RIJKS-
KWEEKSCHOOL VOOR VROEDVROUWEN



ROTTERDAM MCMXIV
W. L. & J. BRUSSE'S UITGEVERS MAATSCHAPPIJ


WELLCOME
HISTORICAL
MEDICAL
LIBRARY

INHOUD.

DE STICHTING VAN HET NIEUWE GEBOUW VOOR DE VROEDVROUWENSCHOOL AAN DE Henegouwerlaan is voor de ontwikkeling van het vroedvrouwenonderwijs een feit van verstrekkende beteekenis. In het algemeen toch is binnen zekere grenzen het peil van het onderwijs evenredig aan de inrichting der gebouwen van onderwijs en het ter beschikking staande onderwijsmateriaal, en in het bijzonder geldt dit zeker voor de opleiding van vroedvrouwen.

De zorg daaraan besteed, kan nooit te groot zijn - immers hangt niet menigmaal het leven of de gezondheid van jonge vrouwen-moeders en echtgenooten - af van de bekwaamheid en nauwgezetheid der verloskundigen. Zijn de sterfgevallen in het kraambed, meestal in den bloei des levens, niet mede de droevigste, die wij kennen? En maken die sterfgevallen een niet nog dieperen indruk, wanneer men bedenkt, dat de Verloskunde een dusdanigen trap heeft bereikt, dat, theoretisch gesproken, ternauwernood nog gevallen overblijven, waarin onze kunst, mits tijdig toegepast, te kort schiet.

Nog altijd sterven er vrouwen ten gevolge van den zwaren en gewichtigen rol, die haar bij de voortplanting is toebedeeld, veel meer helaas, dan bij den tegenwoordigen stand der wetenschap mogelijk moest worden geacht - om van de kinderen maar te zwijgen. Hierin kan en moet verandering komen, want de oorzaken liggen niet, zooals bij zoovele andere takken der geneeskunde in nog onvoldoende kennis, doch, ten minste voor een groot deel, bij de verloskundigen zelf.

Aan den eenen kant zijn het onvoldoende kennis of practische bekwaamheid, die voor de vrouwen noodlottig kunnen worden, maar aan den anderen kant ook gemis aan verantwoordelijkheidsgevoel en verregaande slordigheid, die menige vrouw het leven kost. Ieder, die de verloskunde beoefent, hetzij arts of vroedvrouw, moet doordrongen zijn van het besef van zijn

groote verantwoordelijkheid, moet weten, dat hij als het ware het leven van zijne patienten in de hand heeft.

Daarom moet ook het doel van alle onderwijs in de verloskunde zijn, dat besef te vestigen - niet alleen door het woord, vooral ook door de daad. Niet voldoende is het te leeren, wat de gevolgen van gebrek aan de noodige voorzorg of het miskennen van bestaande afwijkingen zijn, men moet bij herhaling in de gelegenheid wezen den aanstaanden verloskundigen te bewijzen, dat door tijdig toegepaste maatregelen bijna steeds, zoowel het kind als de moeder, te redden is.

De tegenwoordige stand der verloskundige wetenschap stelt dan ook vrij hooge eischen aan hare beoefenaars. Deze kunnen zich niet meer verschuilen achter groote woorden of ons begrip te bovengaande werkingen. Het gebouw der Verloskunst staat in zijn hoofdlijnen scherp en duidelijk voor ons, belovende redding en uitkomst in hoogsten nood.

Deze groote vlucht dankt de verloskunde aan de ontwikkeling van het ziekenhuiswezen, waaraan die der techniek secundair is. De verloskunde in zijn vollen omvang en beteekenis kan men dan ook eerst leeren kennen in een goed ingerichte kliniek. Alleen daarin is het mogelijk een aantal afwijkingen en ziekten goed te behandelen en de gevaren der zwangerschap of baring met vertrouwen onder de oogen te zien. En degenen, die later de praktijk onder minder gunstige omstandigheden zullen hebben uit te oefenen, kunnen alleen door een langdurig verblijf in zulk een omgeving de omstandigheden leeren kennen, die een klinische behandeling eischen.

Maar niet alleen daarom is voor de opleiding van vroedvrouwen een behoorlijk ingerichte kraaminrichting noodig. In de eerste plaats moeten zij daar het normale verloop eener baring in de fijnste bijzonderheden leeren kennen en moeten zij leeren een baring op een verstandige wijze te leiden met inacht-

neming van al die omstandigheden, die de vrouw zouden kunnen schaden. Daarnaast echter rust op haar, wier werkkring zich, jammer genoeg, nog altijd te zeer beperkt tot de mingegoeden, een andere taak: de leiding der verzorging van den zuigeling. In de eerste dagen wordt vaak over het wel en wee van het kind beslist; dan is een goede leiding onontbeerlijk. De vroedvrouw kan hier oneindig veel nut stichten, wanneer zij tact genoeg bezit de moeder niet alleen te overreden haar kind te voeden, maar ook bekwaamheid om de groote en kleine moeilijkheden daarbij te helpen overwinnen. Dit alles moet zij leeren en dat is slechts mogelijk, wanneer zij gedurende langen tijd ruimschoots in de gelegenheid is, zich onder deskundige leiding te bekwamen.

Bij den tegenwoordigen stand der verloskunde en de eischen, die de verpleging en verzorging van kraamvrouw en kind stellen, is dan ook een opleidingsschool voor vroedvrouwen zonder behoorlijk ingerichte kraaminrichting een onding.

De inrichting der vroedvrouwenscholen, zoo goed als die der Universiteitsklinieken heeft zich voortdurend moeten aanpassen aan de eischen, die de wetenschappelijke verloskunde stelde. De geschiedenis van het vroedvrouwen onderwijs in Rotterdam geeft dan ook, al is het sprongsgewijze, een getrouw beeld van den vooruitgang dier wetenschap. Uit die ontwikkelingsgeschiedenis zal blijken, dat de stichting van het nieuwe gebouw aan de Henegouwerlaan een natuurlijke noodzakelijkheid was, een nieuwe lang niet praemature schakel in den normalen ontwikkelingsgang onzer school.

Vóór het jaar 1818, waaruit de eerste wettelijke regeling van de uitoefening der Verloskunst dateert, was in de verschillende steden de uitoefening der verloskunst en de opleiding der verloskundigen, vroedvrouwen zoowel als vroedmeesters, geregeld

bij ordonnantiën. De oudste ordonnantie in het stedelijk archief alhier, is van het jaar 1717 (zie bijlage I). Wat betreft de vroedvrouwen, blijkt daaruit, dat alleen zij, die burgeressen van de stad waren en ten overstaan van den Lector Anatomicus, de stadsdoktoren en de hoofdluyden van het Chirurgijnsgilde voldoende blijken van kennis hadden gegeven, bevoegd waren tot uitoefening der verloskundige praktijk. Hoe ver die kennis ging en welke de mate was der vereischte praktische vaardigheid, blijkt niet. Wel moesten de candidaten onder leiding van een Leer-meesteres, die gedurende minstens tien jaren het ambt van vroedvrouw wettelijk had uitgeoefend, 16 verlossingen hebben gedaan en gedurende drie jaar als leerling vroedvrouw zijn ingeschreven, waarvan zij minstens twee jaren bij barenden moesten zijn uitgegaan.

Hieruit blijkt, dat er ten minste eenige waarborg werd verlangd, maar met het verloskundig onderwijs als zoodanig bemoeide de Overheid zich alleen in zooverre, dat de vroedvrouwen verplicht waren met hare leerlingen de demonstratie's van den Lector Anatomicus bij te wonen, wanneer „een subject van vrouwelijke sexe werd geanatomiseerd" en zij daarvan kennis hadden gekregen. Deze bepaling is voor ons des te belangrijker, omdat wij daarin reeds het begin vinden van voortgezet geneeskundig onderwijs, al was het dan ook uitsluitend in de anatomie.

Aan goede leerboeken ontbrak het den vroedvrouwen in dien tijd niet, daar het beroemde boek van Van Deventer „Manuale operatien, zijnde een nieuw Ligt voor vroedmeesters en vroedvrouwen" reeds in 1701 was verschenen, in 1696 voorafgegaan door „De Dageraet der Vroedvrouwen". Toch schijnt dat boek of weinig gebruikt te zijn of het heeft op de vroedvrouwen over het algemeen weinig indruk gemaakt, want ondanks de kernachtige wijze, waarop door Van Deventer



ADRIAAN NORTIER Bz.
GEB. 1791 GEST. 1845



Dr. C. H. VAN DER LOOY

den vroedvrouwen haar plicht en verantwoordelijkheid jegens de zwangeren en barenden wordt voorgehouden, zagen zich De Edelachtbare Heeren Schout, Burgemeesteren en Schepenen der Stad Rotterdam in 1759 verplicht de Ordonnantie op de Chirurgie, pligt der vroedvrouwen, en de saken tot de chirurgie behoorende, te altereeren en amplieeren omdat „menigvuldige klagten zijn voorgekomen over het gebrek, hetwelk de Burgerije, en vooral de behoeftige Gemeinde deezer Stad kome te lijden, omtrent de noodsakelijke assistentie van vroedvrouwen, waardoor vele in nood zijnde vrouwen reeds verscheidene malen in de uiterste nood zijn gebracht en aan zeer dangereuse toevallen worden geëxponeerd en blootgesteld. (zie bijlage II). De stad werd in verschillende wijken verdeeld, de plaatsvervanging geregeld en tevens bepaald, dat de leerlingen bij den Lector Anatomicus of de vroedmeesters in de leer konden gaan, voor zoover betreft het theoretisch onderwijs, terwijl zij na een examentje, dat haar door den Lector Anatomicus werd afgenomen, in de praktijk der verloskunde door de stadsvroedvrouwen moesten worden ingewijd. Een stap verder dus in de richting van officiëel onderwijs; de oprichting van vroedvrouwen scholen met kraaminrichting, reeds door van Deventer bepleit, zou echter nog jaren op zich laten wachten.

In het buitenland waren reeds hier en daar dergelijke scholen verrezen. Zoo opende als eerste in 1589 de Münchener kraaminrichting hare deuren voor de vroedvrouwen, in 1630 gevolgd door die van het Hotel Dieu te Parijs. Deze voorbeelden werden slechts heel langzamerhand door andere steden o.a. door Utrecht in 1777 gevolgd, wat bij het toch zoo voor de hand liggende en ook meermalen met klem betoogde nut voor het onderwijs slechts verklaarbaar is, doordat de tijd voor dergelijke instellingen nog niet rijp was.

Het ziekenhuis-wezen moest nog tot ontwikkeling komen. Zoolang het samenbrengen van meerdere zieken voor velen noodlottig werd, was dit onmogelijk. De moorddadige epidemieën van kraamvrouwenkoorts verhinderden de ontwikkeling der kraaminrichtingen en daarmede die van het onderwijs. Met de kennis van het wezen der infectie, kwam de doelbewuste bestrijding daarvan, en tevens het vertrouwen van het publiek, dat tot ver in de vorige eeuw niet dan in den uitersten socialen nood zich in een ziekenhuis of kraaminrichting waagde.

Een groote verandering in de opleiding der vroedvrouwen kwam er door de oprichting der Geneeskundige School in 1827. In 1818 was de medische opleiding op nieuw wettelijk geregeld, doch daarna bleek het aantal medicinae Doctoren, die jaarlijks de bevoegdheid tot uitoefening der geneeskundige praktijk verkregen, te gering, waarom bij Koninklijk Besluit van 16 Januari 1823 „Willende voorzien in de behoeften, welke zich ten opzichte der Geneeskundige hulp van heelmeesters en vroedvrouwen in eenige provincien, bijzonder ten platten lande, doen gevoelen en willende op een doelmatige wijze het onderwijs regelen tot aankweeken van heelmeesters en vroedvrouwen" de oprichting van dergelijke scholen werd mogelijk gemaakt.

Artikel 11 van het bij dat K. B. vastgesteld Reglement stelt den studietijd van de vrouwelijke leerlingen op twee jaren. Jaarlijks moesten voor haar twee afzonderlijke cursussen gegeven worden, gedurende minstens drie uur in de week. Zij moesten den leeftijd hebben van 20-30 jaar. Bovendien werd vastgesteld, dat de leerlingen, zoodra de gelegenheid het toe zou laten in het lokaal, waar de school gevestigd werd, moesten worden gehuisvest en zoolang dat niet mogelijk was, moesten zij in de onmiddellijke nabijheid gezamenlijk of alleen worden ondergebracht. In allen gevalle echter moest een Meesteresse

vroedvrouw in het lokaal, waarin de verloskundige praktijk geleerd werd, inwonen.

Men ziet op wat voor degelijke wijze bij de oprichting der geneeskundige scholen ook de opleiding van vroedvrouwen was geregeld. Jammer, dat er van dat voorgeschreven internaat niets is terecht gekomen!

In overeenstemming met genoemde bepalingen is art. 8 van het Reglement der school, vastgesteld bij Koninklijk Besluit van 6 September 1827 No. 168, dat luidt:

„De Lector in de vroedkunde zal, zoo op het lyk als op het Phantoom de ontleedkunde en de Mechanismus doen kennen van die deelen, die met de zwangerheid en de Verlossing in betrekking staan. Er zal, zoodra er een geschikt locaal daartoe gevonden zal worden, een zaal van ten minste twaalf bedden en een kleine kamer voor de verlossing worden gereedgemaakt om daarin zwangere vrouwen in de achtste maand harer zwangerschap op te nemen en veertien dagen of langer, zoo derzelver gezondheidstoestand het mogt vereischen, na derselver verlossing verzorgd te blijven. Zij zullen zich twee maanden te voren aan de Commissie van Bestuur of den Lector moeten aangeven, ten einde de kweekelingen in staat gesteld worden om zich in het practisch gedeelte der verloskunst te kunnen oefenen. Zoolang deze gelegenheid niet gevonden wordt, zal van stadswege ten huize van een der vroedvrouwen of wel in de nabijheid harer woning een geschikt vertrek in gereedheid worden gebracht, ten einde een of meerdere zwangeren, welke zich vrijwillig en zonder dwang zullen aanbieden om aldaar gratis verlost te worden en op te nemen. Verder zal men den stadsvroedvrouwen den last op dragen om in verlossingen bij bedeelden of gealimenteerden een kweekeling mede te nemen, alles overeenkomstig het bepaalde bij de instructie van den Lector in de vroedkunde en Zijne leerlingen, zonder in het

minste of geringste om welke reden ook hiervan af te wijken".

De inrichting van het onderwijs blijkt uit de instructie van den Lektor in de verloskunde (zie bijlage III). Deze gaf aan de vrouwelijke leerlingen alleen theoretisch les, drie uur in de week, terwijl deze, na de opening der kraamzaal in 1831, daar het practisch onderwijs ontvingen van de meesteresse vroedvrouw onder toezicht van den Lector. Voor het zoover was, schrijft Dr. P. H. Simon Thomas in het Rotterdamsche Jaarboekje 1913, had de Lector in de behoefte aan practische oefeningen voorzien door met de stadsvroedvrouwen een overeenkomst te sluiten, waarbij deze, onder vergoeding van f 2,— per verlossing de verplichtiging op zich namen om bij iedere verlossing een leerling, volgens een door den Lektor op te maken lijst, ter bijwoning op te roepen. Op die wijze hadden de leerlingen (mannelijke zoowel als vrouwelijke) gelegenheid gehad in den eersten cursus 79 verlossingen bij te wonen.

De oorspronkelijke kraaminrichting was er een van zeer bescheiden afmetingen (4 bedden) en nog bescheidener inrichting. Zij bestond volgens de beschrijving van den Lector Nortier uit een „verloskamer, een kraamzaal en een heimelijk gemak, welke alle drie in hetzelfde bestek liggen en in elkander loopen". Zij werd voorloopig gevestigd in het voormalige stadsgebouw de Lakenhal, deel uitmakende van het Zakkendragershuis, staande op den hoek van de Botersloot en de Nieuwe Markt tegenover de Vleeschhal" (het tegenwoordige ijklokaal), waarin zich tevens het theatrum anatomicum bevond. Die voorloopige inrichting is echter voortdurend in gebruik gebleven, de vele en ernstige klachten, waartoe zij aanleiding gaf, ten spijt. Volgens het verslag van den cursus 1846—47 kwam het daar voor, dat „in het zelfde lokaal een vrouw stervende, een zieke, een barende en drie gezonde jonge kraamvrouwen gevonden werden, hetgeen meermalen aanleiding gaf tot een

groot sterftecijfer onder de kraamvrouwen".

In het verslag van 1863 heet het „dat de kraamzaal volstrekt ongeschikt is om zelfs aan de matigste eischen van pratisch onderwijs in de verloskunde te voldoen, en verder „Erger en hoogst ernstig is het, dat de behoeftige kraamvrouwen, die om hulp en verpleging te genieten, zich voor het onderwijs in de verloskunde moeten beschikbaar stellen, hetgeen op zichzelf niet benijdenswaardig mag heeten, hier nog op de treurigste manier aan allerlei gevaren zijn bloot gesteld, zoodat velen zeker niet aarzelen zouden om hare huishoudelijke omstandigheden, hoe bekrompen ook, boven de kraamzaal te verkiezen, wanneer zij de zaak in haar geheelen omvang konden doorzien."

Het is dan ook voor de Heeren Adriaan Nortier Bzn. en Dr. C. H. Van der Looy, die respectievelijk van 1828-1845 en van 1845-1867 het ambt van lector in de verloskunde bekleedden, een twijfelachtig genoegen geweest onder zulke omstandigheden hunne leerlingen te moeten onderwijzen en hunne patienten behandelen. Zij kunnen daarom des tė meer op onze bewondering en dankbaarheid aanspraak maken, dat zij den moed vonden, niet alleen met hun onderwijs voort te gaan, maar steeds en steeds weer op verbetering te blijven aandringen.

Evenwel zou die zoo noodzakelijke verbetering tijdens het bestaan der Geneeskundige School niet komen. Eerst moest deze bij uitstek nuttige, maar wetenschappelijke instelling als gevolg van „den tactiek der toeë beurs", zooals Dr. J. Ph. Elias dat zoo treffend zegt, verdwijnen, voordat er voor de kraamzaal gelegenheid kwam zich te ontwikkelen; maar die nieuwe kraamzaal, het eenige overblijfsel der Geneeskundige School was dan ook bestemd de oude traditie te bewaren en de herinnering aan een roemrijk verleden bij het nageslacht wakker te houden. Men leefde in de hoop, dat wanneer de vroede Vaderen eenmaal die verfoeielijke taktiek der toeë beurs zouden

laten varen en ook voor onze stad een tijdperk zou aanbreken van hoog wetenschappelijken bloei, de overgebleven kraamzaal den stoot zou geven tot den wederopbloei van het onderwijs in de Geneeskunde. Moge er niet nogmaals een halve eeuw verstrijken, voor die hoop in vervulling gaat.

Wat betreft het vroedvrouwen onderwijs, de ontwikkeling van de Geneeskundige School heeft daartoe den stoot gegeven. Adriaan Nortier, de eerste lector in de verloskunde, moet dan ook beschouwd worden als de eerste vroedvrouwen leeraar; op zijn instigatie werd de kraamzaal ingericht. Aan zijn opvolger Dr. C. H. van der Looy hebben wij het te danken, dat de kraamzaal na de opheffing der Geneeskundige School is blijven bestaan niet alleen, maar ook belangrijk verbeterd werd, al heeft deze zelf nooit aan het hoofd daarvan gestaan, daar hij als lid van den Gemeenteraad geen stadsbetrekking mocht bekleeden. Dr. van der Looij's wenschen intusschen reikten verder, dan alleen het behoud van de kraamzaal. Hij adviseerde aan het Gemeentebestuur, evenals dat in vele groote steden het geval was, de kraamzaal te behouden als maatregel van politie en daaraan de inrichting van een vroedvrouwenschool te verbinden. Burgemeester en Wethouders echter hadden er geen ooren naar een vroedvrouwenschool te stichten, zoodat van der Looy zijn plannen tot engere grenzen moest terugbrengen en voorstelde de kraamzaal in stand te houden niet als een verplegingsgesticht voor behoeftige kraamvrouwen, maar als een toevluchtsoord tot het verleenen van verloskundigen bijstand aan vrouwen, die geen huisvesting hadden. Men kan, zoo schrijft Dr. van der Looy bij de verdediging van zijn voorstel aan het Gemeentebestuur, „zich geen denkbeeld vormen van den ellendigen en verarmden toestand, waarin dikwijls die vrouwen worden opgenomen. Alhoewel sommigen van meening zijn, dat door de opname en liefderijke verzorging van

ongehuwden de ontucht en zorgeloosheid voedsel wordt gegeven, zoo mag men daar toch ook tegenover stellen, dat door het bestaan van diergelijke inrichtingen veel kwaads wordt voorkomen". Voorts bepleitte hij van de kraamzaal een zelfstandig lichaam te maken, daar zij niet kon ressorteeren onder het Burgerlijk Armbestuur, omdat de meeste patienten ongehuwd zijn en er op gesteld, dat haar toestand zooveel mogelijk geheim wordt gehouden. Evenmin kon de kraamzaal volgens zijn meening een onderdeel van het ziekenhuis zijn, daar behoefte aan verloskundige hulp in den regel bestaat bij gezonde vrouwen. Van de wenschelijkheid, dat de kraamzaal tevens een inrichting moet zijn, waar ziekelijke afwijkingen in de zwangerschap en stoornissen in het normale verloop der baring moeten kunnen worden behandeld, wordt nog met geen woord gerept.

Overeenkomstig dit advies besloot de Gemeenteraad in zijn zitting van 14 November 1867 tot behoud der kraamzaal. Den 2den Januari werd een afzonderlijke verordening vastgesteld, waarbij de Directie werd opgedragen aan den Geneesheer-Directeur, de Administratie aan een Commissie van drie leden, door den Raad voor den tijd van zes jaren te benoemen, onder toezicht van Burgemeester en Wethouders. Tot leden dier Commissie werden benoemd Dr. C. H. van der Looy, E. L. Jacobson en J. H. Hoogeweegen, van wie de eerste als voorzitter, de laatste als secretaris-penningmeester optrad. Reeds den 21sten Februari d.a.v. werd een door hen opgemaakte instructie voor den Geneesheer-Directeur goedgekeurd en als zoodanig 2 April benoemd, Dr. J. Vroesom de Haan Jr.

De oude kraamzaal werd verbouwd, waarvoor *f* 6700 werd uitgetrokken. Zij bestond, toen in den loop van 1868 de verbouwing was tot stand gekomen, uit een verloskamer, voorzien van twee bedden, een ruime zaal met tien kribben door een glazen tusschenschot in tweeën verdeeld voor de verple-

ging der kraamvrouwen, benevens op de tweede verdieping een zaal voor zieke kraamvrouwen met vier kribben. Bovendien waren aanwezig een kamer voor den Directeur, een collegekamer, twee vertrekken voor de meesteresse-vroedvrouw, een keuken, een magazijn en een lijkenkamer. Op den beganen grond bleven de zakkendragers nog gehuisvest.

De aldus verbeterde en uitgebreide kraamzaal kon destijds geacht worden aan redelijke eischen te beantwoorden. Met kleine wijzigingen is zij aldus blijven bestaan tot 1882, toen de Rijkskweekschool voor vroedvrouwen werd geopend. Het aantal patienten gedurende die jaren was vrijwel stationair 90–100.

Oorspronkelijk konden slechts minvermogende vrouwen worden opgenomen en moest voor verpleegden, elders armlastig *f* 0,50 per dag worden betaald. In 1874 werd in art. I der verordening van "68 het woord minvermogend geschrapt en de verpleegkosten bepaald op *f* 0,75 per dag, zoodat ieder die zonder huisvesting was, kon worden opgenomen en dus de inrichting, die „toenmaals reeds zooveel nut stichtte" ook voor meer gegoeden bereikbaar werd.

Ofschoon niet als onderwijsinrichting bedoeld, heeft Dr. Vroesom de Haan van de kraaminrichting toch een werkelijke vroedvrouwenschool weten te maken. Art. 16 van de verordening van "68 „Kweekelingen in de verloskunst kunnen onder verantwoordelijkheid van den Geneesheer op de kraamzaal worden toegelaten", opende hem daartoe den weg.

In 1868 begon de cursus met zes vrouwelijke kweekelingen, die driemaal 's weeks theoretische lessen ontvingen. Het volgend jaar steeg hun aantal tot negen. Toch werden tot het jaar 1883 niet meer dan 24 vroedvrouwen afgeleverd. Ook aan candidaten in de Geneeskunde werd gelegenheid tot practische oefening geboden, die daarvan blijkens de verslagen tot 1877 gebruik maakten.

Reeds in 1861 was in Amsterdam op aandrang van de Provinciaal geneeskundige Commissie, waarvan Prof Tilanus Sr. president was, een Rijkskweekschool voor vroedvrouwen gesticht. Aan de onvermoeide pogingen van Dr. J. Vroesom de Haan is het te danken, dat 20 jaren later, in 1881 op de Staatsbegrooting de noodige gelden voor een tweede school te Rotterdam werden uitgetrokken.

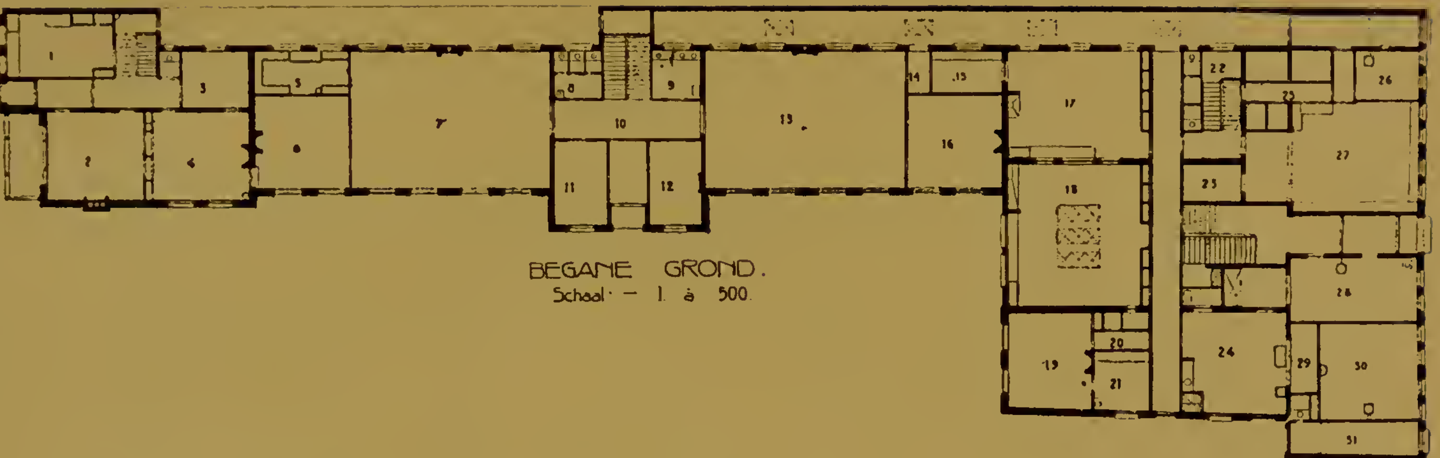
De gronden voor een dergelijke stichting zijn uiteengezet in een rapport van de Heeren van Cappele, Egeling en Vroesom de Haan, uitgebracht op verzoek van den toenmaligen Minister van Binnenlandsche Zaken. Daarin wordt vooral den nadruk gelegd op het groote belang, dat de volksgezondheid heeft bij goed onderlegde vroedvrouwen. Betoogd wordt, dat de geheele opleiding moet berusten in handen van een verloskundige, die niet alleen het theoretisch onderwijs geeft, maar ook direct het toezicht houdt op de practische oefeningen der leerlingen, terwijl tevens het aanvullingsonderwijs, voor zoover dat noodig is, onder zijn leiding moet staan. Op grond van deze en andere overwegingen komen deze heeren tot de conclusie, dat voor een vroedvrouwenschool wordt geëischt:

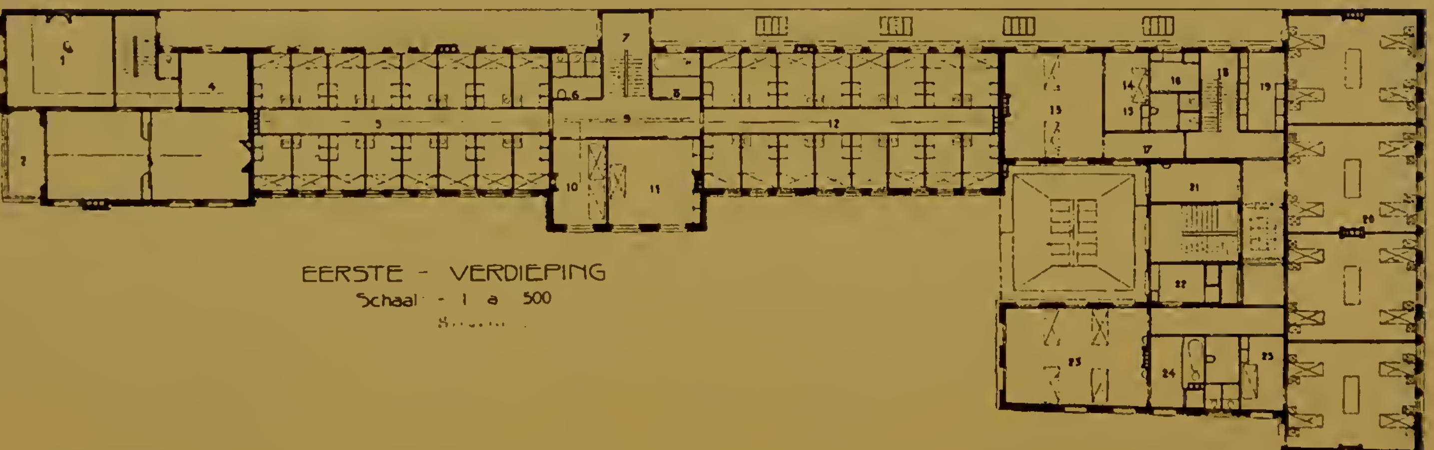
1°. een gebouw tot huisvesting der leerlingen met aangrenzenden tuin;

2°. een woning voor den Directeur, onmiddellijk met eerstgenoemd gebouw verbonden;

3°. een kraaminrichting.

Daar de kraamzaal in de Zakkendragersteeg een verband met de nieuwe vroedvrouwenschool, die zou verrijzen aan de Schiekade en de Raampoortlaan langs den spoorwegviaduct, niet toeliet, werd tusschen Rijk en Gemeente een overeenkomst getroffen, waarbij het Rijk zich verbond tot kostelooze verpleging van de behoeftige vrouwen, die vanwege het Gemeente bestuur of door het Burgerlijk Armbestuur naar de kraaminrich-





BEGANE GROND EN EERSTE VERDIEPING DER VROEDVROUWENSCHOOL SCHIEKADE

BEGANE GROND.

1. Keuken.
2. Eetkamer.
3. Kamer, assistent.
4. Kamer, assistent.
5. Cabinet.
6. Directeurskamer.
7. Schoollokaal.
8. Toilette.
9. Toilette.
10. Vestibule.
11. Garderobe.
12. Slaapkamer-assistent.

13. Eetzaal.
16. Kamer huismeesteres.
15. Service.
17. Bijkeuken.
18. Keuken.
19. Zitkamer, vroedvrouw.
21. Slaapkamer, vroedvrouw.
26. Kantoortje.
27. Provisiekamer.
28. Wachtkamer.
30. Behandelkamer.
24. Waschkeuken.

EERSTE VERDIEPING.

1, 2, 3, 4. 1ste verdieping Directeurswoning.
5 en 12. Slaapkamertjes van de leerlingen.
6 en 8. Toiletten.
10. Slaapkamer onderwijzeres.
11. „ huismeesteres.
13. Ziekenkamer.

14. Slaapkamer hoofdverpleegster.
19. Kleedkamertje.
20. Verpleegzalen.
21. Laboratorium-apotheek.
23. Verloskamer.
24. Badkamer.
25. Linnenkamertje.

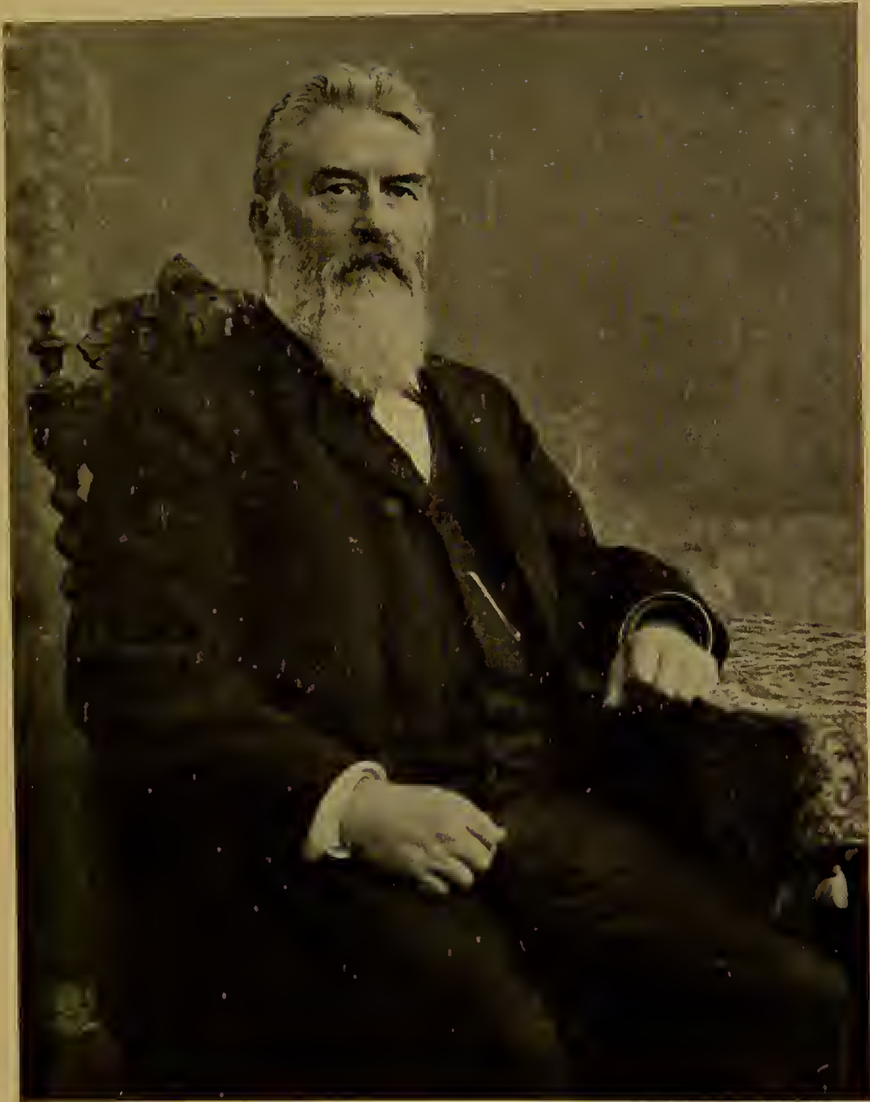
ting mochten worden verwezen, waartegenover de Gemeente afstond den inventaris - (meubilair, instrumenten en hulpmiddelen bij het onderwijs, waaronder een groot deel van het oude anatomisch Cabinet der Geneeskundige School) - van de kraamzaal en op zich nam jaarlijks de som van *f* 5000 - ongeveer de toenmalige exploitatiekosten - te betalen. Deze overeenkomst, aangegaan voor den tijd van 10 jaren, is tweemaal met denzelfden termijn verlengd - ondanks dat het zielenaantal in die dertig jaren verdrievoudigd is - zonder verhooging der subsidie.

In 1882 werd de vroedvrouwenschool voltooid en in het najaar reeds in gebruik genomen. In de 31 jaren, dat het gebouw aan zijn oorspronkelijke bestemming heeft beantwoord, is het niet veranderd:

Het geheele complex bestaat uit een ruime Directeurswoning met het front aan de Schiekade; de eigenlijke school staat met het front naar de spoorwegviaduct, daarvan gescheiden door een naar de Raampoortlaan (later omgedoopt in Raampoortstraat) steeds breeder wordenden tuin en de Kraamzaal met den voorgevel naar de Raampoortstraat, alle drie onmiddellijk aan elkander grenzend en onderling verbonden.

Het eigenlijke schoolgebouw heeft zijn hoofdingang aan de tuinzijde. Links daarvan bevindt zich het schoollokaal met de Directeurskamer en een cabinet, dat het oude anatomisch museum herbergt. Aan de rechterzijde biedt een vriendelijke conversatiezaal, tevens eetzaal, met tuindeuren aan de leerlingen een ruim en aangenaam verblijf. De zitkamer der huismeesteres eveneens met tuindeuren grenst daar onmiddellijk aan.

Op de eerste verdieping zijn in het midden de slaapkamers van de huismeesteres en de hoofdonderwijzeres benevens badkamer en toiletten en aan weerszijden daarvan twee groote



Dr. J. VROESOM DE HAAN Jr.



MEJUFFROUW J. G. GROEVE, HOOFDONDERWIJZERES

zalen, ieder door tusschenschotten verdeeld in 16 apartementjes: de slaapkamertjes der leerlingen. Op de tweede, de zolderverdieping eindelijk bevinden zich de slaapkamers van het dienstpersoneel en een groote linnenkamer, terwijl daar in de latere jaren tevens eenige verpleegsterskamertjes werden opgetrokken.

Van het derde gedeelte, de kraamzaal, waarvan de lengterichting loodrecht staat op die der school, bevindt de ingang zich aan de Raampoortstraat. Links van de vestibule is een wachtkamer met „behandelkamer", een lokaal, waarin de klinische en de phantoomlessen worden gegeven, waar het zwangerenonderzoek plaats heeft en dat tevens als verbandkamer dienst doet. Overigens wordt de geheele benedenverdieping ingenomen door een zeer ruime keuken en bijkeuken, een nog ruimer provisiekamer, een kantoortje en een spreekkamertje, de waschkeuken en met een schoon uitzicht op den tuin, de kamers der meesteresse-vroedvrouw.

Behalve een breede trap voert een voor het vervoer van patiënten te smalle lift, benevens een flinke linnen en een etenslift naar de eigenlijke kraamzaal op de eerste verdieping. Deze bestaat uit vier zalen, uitziende op de Raampoortstraat, onderling gescheiden door glazen beschotten, ieder bedoeld voor vier kraamvrouwen, met een linnen- en kleedkamertje. Belendend aan het schoolgebouw is een ziekenkamer ter isoleering van geïnfecteerde patiënten met een verpleegsterkamertje, terwijl aan de andere zijde, uitzicht hebbend op den tuin, slechts op enkele Meters van den spoorwegviaduct zich de verloskamer bevindt. Daaraan grenzen de badkamer met een keukentje, terwijl een kleine, oorspronkelijk bergruimte in de latere jaren tot desinfectiekamer werd gepromoveerd. Ten slotte moet nog een klein kamertje de gelijktijdige functie van huisapotheek, laboratorium en museum vervullen.

Heden ten dage valt ieder het groote verschil op, dat bestaat tusschen den ruimen opzet der eigenlijke school met de Directeurswoning en de bekrompen wijze, waarop de kraamzaal is opgevat. Dertig jaren geleden stelde men echter aan een kraaminrichting geheel andere eischen dan thans en zoo kon dan ook indertijd Dr. Vroesom de Haan zijn school als een modelinrichting beschouwen.

Wat in den opzet der kraamzaal vooral uitkomt, is het diepe besef der contact-infectie: Niet alleen een afzonderlijke ziekenkamer, maar een reeks kleine verpleegzalen, die om beurten moeten worden gebruikt en grondig gereinigd!

Nog had zich de operatieve verloskunde niet ontwikkeld, het laboratorium had voor de kliniek nog niet die groote beteekenis gekregen, die het later krijgen zou, vandaar het ontbreken van een laboratorium en een operatiekamer. In de latere jaren heeft Dr. Vroesom de Haan die leemte sterk gevoeld; hij heeft dan ook zelf reeds de noodige stappen bij de Regeering gedaan om daarin te voorzien en het is alleen daaraan te wijten, dat hij in 1906 wegens gevorderden leeftijd meende zijn werk aan jongeren te moeten overgeven, dat die plannen niet verwezenlijkt zijn.

De beteekenis van Dr. Vroesom de Haan voor het vroedvrouwenonderwijs, niet alleen voor onze stad, maar voor heel het land, kan moeilijk overschat worden. De stichting der Rijkskweekschool alhier, is hoofdzakelijk zijn werk geweest; daarna heeft hij als Directeur zijn groote verloskundige praktijk laten varen en zich bijna uitsluitend aan het onderwijs gewijd. Het is zijn werk, dat de opleiding van vroedvrouwen in ons land staat aan de spits der natiën. Wel verre van zich te beperken heeft hij getracht zijn leerlingen algemeen te ontwikkelen en veelal met blijvend gevolg. In het straks genoemde Rapport schreef hij: Zindelijkheid, stiptheid en vooral humaniteit en strenge

moraliteit zijn zoovele eigenschappen, waardoor vroedvrouwen zich moeten onderscheiden en die voor haar even onmisbaar zijn als het kennen en kunnen. Zoolang hij aan het hoofd der school gestaan heeft, heeft hij door woord en voorbeeld getoond, dat die woorden hem ernst waren.

In één opzicht is mijn hooggeachte voorganger teleurgesteld, n.l. in de hoop om door een voorbeeldige inrichting van zijn school eenigszins meer ontwikkelde leerlingen tot zich te trekken, om mede langs dien weg den vroedvrouwenstand te verheffen. Goed ontwikkelde, hoogstaande vroedvrouwen hebben wij noodig, thans meer dan ooit, want de eischen, die de verloskunde stelt, zijn in de laatste jaren zóó gestegen, dat het nauwelijks meer mogelijk kan geacht worden, volwassen meisjes, die na het verlaten van de lagere school, van alle onderwijs verstoken zijn gebleven, in den tijd van twee jaren op te kweeken tot vroedvrouwen, die tegen de eischen der tegenwoordige verloskunde zijn opgewassen. Waar een pogen van dertig jaren om geleidelijk beter ontwikkelde leerlingen te krijgen, gefaald heeft, daar schijnt het uitgesloten ooit langs dien weg de zoo hoognoodige verbetering te zullen verkrijgen. Ingrijpende maatregelen zijn dan ook noodig en ik ben overtuigd van den grooten moreelen steun van den stichter onzer school, wanneer wij straks aan de Hooge Regeering zullen verzoeken van de aspirantleerlingen meer waarborgen van algemeene ontwikkeling te eischen, dan zij thans doet.

Over de lotgevallen der school gedurende deze dertig jaren kan ik kort zijn. In 1906 trad Dr. Vroesom de Haan af. Als Directeur werd hij opgevolgd door Dr. H. Bitter, die hem gedurende de laatste jaren met groote toewijding als assistent had terzijde gestaan, terwijl tot hoofd der kraaminrichting, met den titel van Leeraar in de Verloskunde schrijver dezes werd benoemd. In 1911 kwam een reorganisatie van de school tot

Cursus	Aantal ingeschreven leerlingen	Van wie werden gediplomeerd	Vertrokken wegens			Aantal patienten
			slechte ontwikkeling	ziekten	huwelijk en andere omstandigheden	
1882—1883	19	19	—	—	—	?
1883—1884	20	19	1	—	—	?
1884—1885	14	14	—	—	—	118
1885—1886	23	15	8	—	—	131
1886—1887	21	18	2	1	—	141
1887—1888	17	14	3	—	—	147
1888—1889	16	15	1	—	—	135
1889—1890	17	16	1	—	—	164
1890—1891	16	13	3	—	—	180
1891—1892	22	18	1	2	1	190
1892—1893	17	13	3	—	1	188
1893—1894	20	18	—	1	1	235
1894—1895	19	18	—	1	—	263
1895—1896	14	12	1	1	—	250
1896—1897	19	16	1	1	1	233
1897—1898	18	14	1	1	2	254
1898—1899	21	20	1	—	—	306
1899—1900	15	12	2	1	—	256
1900—1901	18	15	3	—	—	310
1901—1902	16	14	1	—	1	300
1902—1903	18	15	3	—	—	330
1903—1904	17	17	—	—	—	344
1904—1905	11	11	—	—	—	359
1905—1906	17	16	1	—	—	342
1906—1907	13	11	2	—	—	429
1907—1908	17	16	—	1	—	464
1908—1909	14	14	—	—	—	455
1909—1910	16	12	3	—	1	445
1910—1911	18	16	—	—	2	443
1911—1912	13	8 [1])	1	—	—	450
1912—1913	15	[2])	1	—	2	471
1913—1914	16	[3])	1			

1) nog aanwezig 4. 2) nog aanwezig 12. 3) nog aanwezig 15.

stand, waarbij een Commissie van Toezicht en Beheer werd ingesteld onder voorzitterschap van Dr. J. C. J. Bierens de Haan, terwijl de leeraar in de verloskunde benoemd werd tot Genees-heer-Directeur.

Onvermeld mag hier niet blijven, dat de hoofdonderwijzeres Mej. J. G. Groeve 16 November 1912 den dag herdacht, dat zij vijf en twintig jaren aan de school was werkzaam geweest. De vele blijken van belangstelling, die zij toen mocht ontvangen, in de allereerste plaats van een groot aantal harer oud-leerlingen, toonden op ondubbelzinnige wijze, wat Mej. Groeve al dien tijd voor de school is geweest en wat zij, naar wij hopen, nog vele jaren blijven zal.

Het onderwijs werd van 1882—1914 onafgebroken gegeven. De school werd bezocht door 547 leerlingen, van wie 449 het diploma van vroedvrouw verwierven terwijl nog 31 aanwezig zijn. Daar het aantal plaatsen onzer inwonende leerlingen 32 bedraagt, en het externaat zoo veel mogelijk werd beperkt, bleef, zooals uit de bijgevoegde tabel blijkt, het aantal leerlingen vrijwel stationnair in tegenstelling tot het aantal patienten, tevens in die tabel opgenomen, dat een geleidelijke stijging vertoont. Sinds enkele jaren bestond er dan ook in de kraaminrichting een chronische overvulling. Het aantal verpleegdagen steeg in 1913 tot 8243, terwijl talrijke aanvragen moesten worden afgewezen.

Voor een stad met bijna een half millioen inwoners en een volkrijke omgeving is inderdaad een kraaminrichting met nominaal 16 bedden - meermalen steeg het aantal verpleegden tot boven de 30 - wel wat al te bescheiden. Voeg daarbij, dat de operatieve verloskunde meer en meer tot ontwikkeling kwam, waardoor de behoefte aan klinische behandeling van tal van ziekten en baringsstoornissen sterk steeg, en dat daardoor het gemis aan een operatiekamer en een laboratorium steeds ster-

ker werd gevoeld, dan blijkt daaruit zonneklaar, dat de toestand onhoudbaar was. En gelukkig, ook der Hooge Regeering was dat duidelijk. Reeds in 1906 werd door den toenmaligen Minister van Binnenlandsche zaken toezegging tot verbetering gedaan... Maar plannen moeten rijpen, bezwaren moeten worden opgeheven, de begrooting van Financien moet kloppen, en last not laest de Staten Generaal moet gelden voteeren; en zoo is de weg tot het doel lang en moeilijk, vol klemmen en voetangels. Maar geduld overwint alles; wie weet dat beter dan de verloskundige! Wanneer straks het nieuwe gebouw aan de Henegouwerlaan zal zijn geopend, vertrouwen wij, dat de verbetering voor vele jaren afdoende zal blijken te zijn.

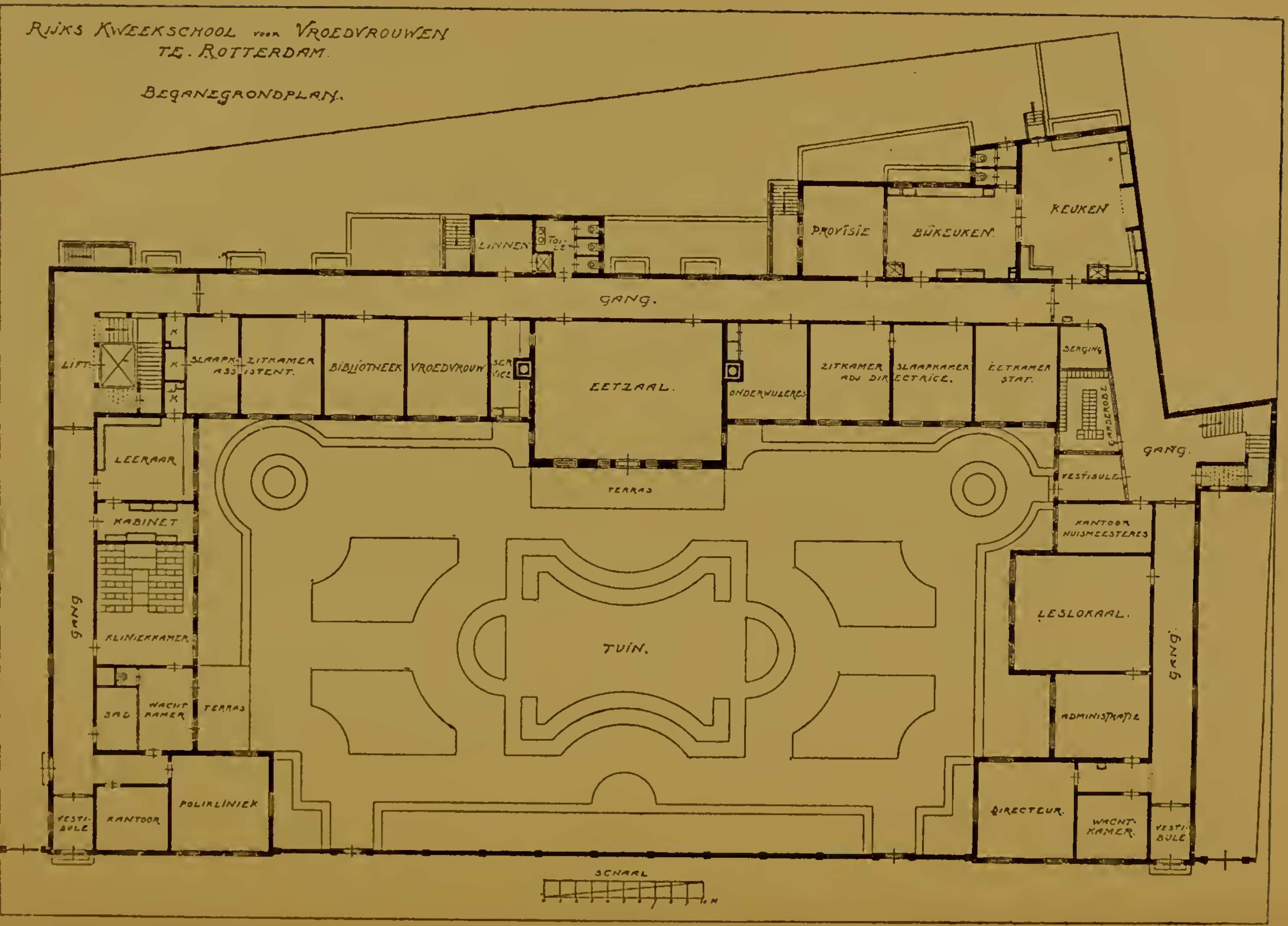
Het was voor de Regeering moeilijk tot de stichting van een geheel nieuw gebouw te besluiten, daar het bestaande, uitgenomen de kraaminrichting, nog in goeden toestand verkeerde, en tot geen ernstige klachten aanleiding gaf. In de eerste plaats werden dan ook de verschillende mogelijkheden om ter plaatse de kraaminrichting uit te breiden, nagegaan.

Daarbij stuitte de Rijksbouwmeester op allerlei technische en andere bezwaren. Aan den eenen kant waren het servituten, aan den anderen kant de viaduct van den spoorweg, die hem de handen bonden, zoodat zonder een groot gedeelte van de bestaande gebouwen af te breken, geen behoorlijke oplossing te verkrijgen was. Daarbij kwam nog de buitengewoon ongunstige ligging der kraaminrichting ten opzicht van de zoo noodige rust der patienten: rakelings langs de verloskamer gaan dagelijks meer dan honderd treinen met groot geraas; aan de voorzijde is de steeds drukker wordende Raampoortstraat, waar ieder geluid van mensch en van dier, van karren en wagens meervoudig weerkaatst wordt door de viaduct van den electrischen spoorweg, waaronder zich werkplaatsen bevinden, die het rumoer nog verhoogen en een danshuis, waaruit niet zelden

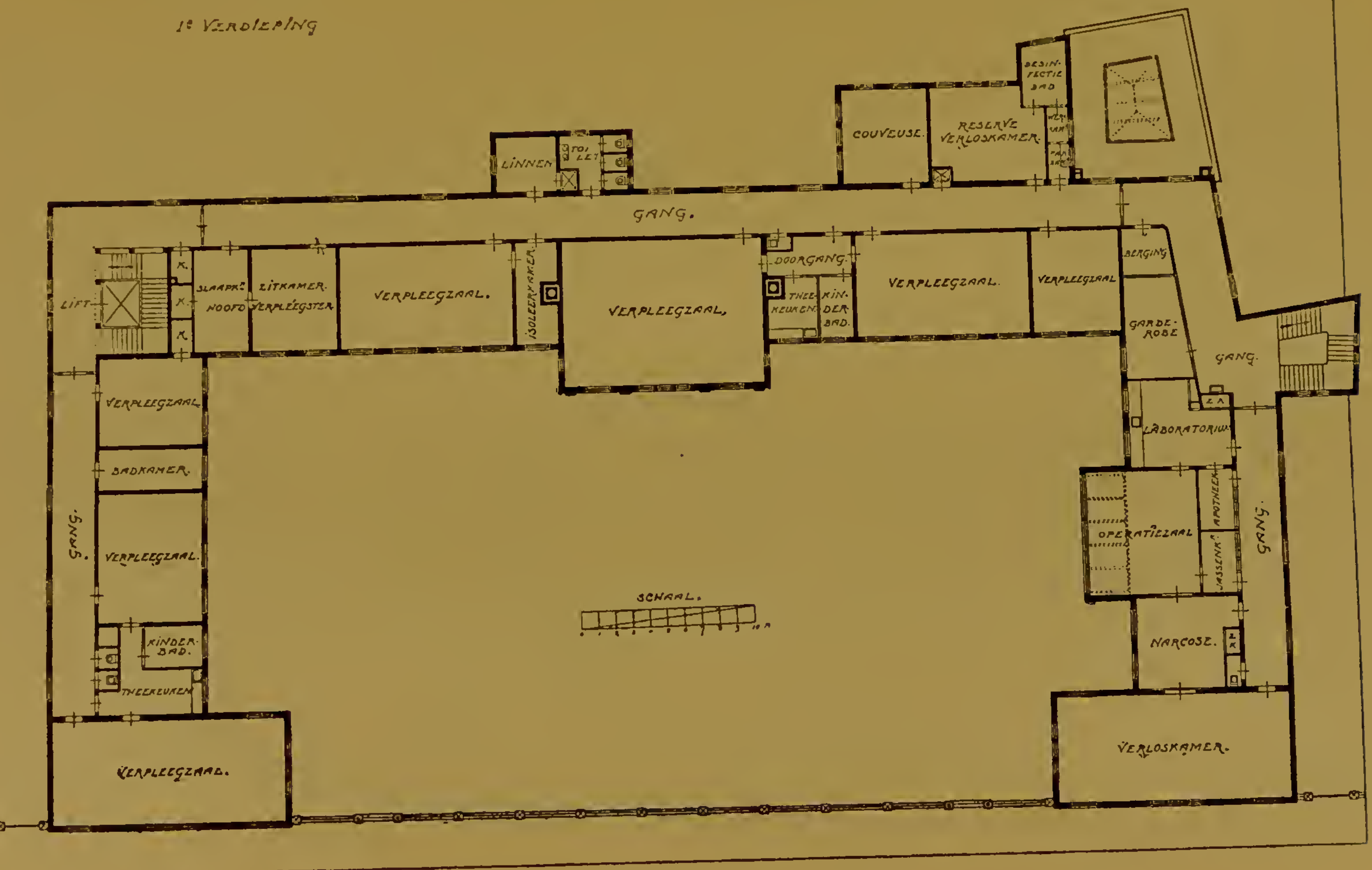
tot in den vroegen morgen de vroolijke tonen van de muziek en de juichkreten der feestgangers weerklinken.

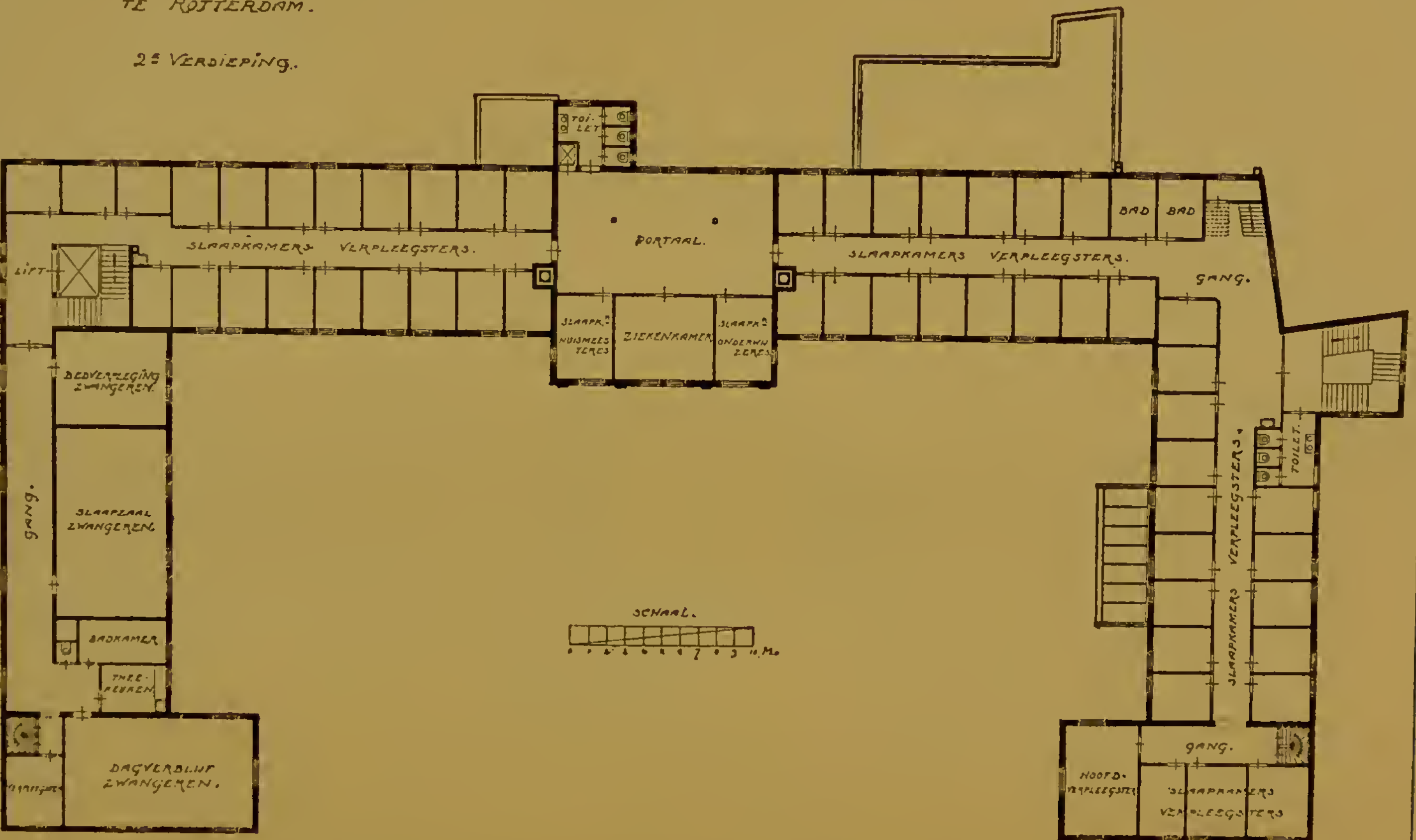
Onder deze omstandigheden was het den Rijksbouwkundige spoedig duidelijk, dat tot een geheelen nieuwbouw op een meer geschikte plaats moest worden overgegaan ... De keuze van zulk een terrein was niet gemakkelijk, daar de grond peperduur is en het ons niet wenschelijk voorkwam de kraaminrichting te ver uit het centrum te plaatsen ... Een terrein aan de Henegouwerlaan, in eigendom van de Gemeente, dat het Gemeentebestuur bereid was in ruil voor het oude gebouw met tuin af te staan, kwam ons voor aan het doel te beantwoorden, gelegen als het was in de richting, waarheen de stad zich het sterkst uitbreidt. Het groote bezwaar rondom ingebouwd te worden, waardoor een eventueele uitbreiding in de toekomst hoogst moeilijk en kostbaar zou worden, werd in den koop mee genomen. Oorspronkelijk was in het plan een directeurswoning begrepen, die onder protest dezerzijds wegens ernstige bedenkingen van den Minister van Financiën is moeten worden geschrapt. Eindelijk in 1909 hakte Minister Heemskerk den knoop door; op de begrooting voor 1910 werd *f* 10.000 uitgetrokken voor de voorbereidende werkzaamheden voor de stichting van een nieuw gebouw voor de Rijkskweekschool voor vroedvrouwen te Rotterdam, waarvan de kosten werden begroot op *f* 300.000 en toen het volgende jaar als eerste termijn *f* 100.000 werd toegestaan, kon in Maart 1911 met den bouw worden begonnen,

Thans, drie jaren later, is het gebouw gereed; steunend op den kleef van 1800 palen, opgetrokken in renaissancestijl, vormt het een sieraad van onze stad, niet alleen door zijn vorm en het rustig spel van zijn lijnen, maar zeker niet minder door de degelijkheid van zijn constructie. Den Rijksbouwkundige, den Heer Vrijman, komt dan ook een woord van hulde toe voor



RIJKS KWEEKSCHOOL voor VROEDVROUWEN
TE. ROTTERDAM.
BEGANEGRONDPLAN.
KEUKEN
BIJKEUKEN
PROVISIE
LINNEN
GANG.
LIFT
SLAAPK.
ZITKAMER
ASSISTENT.
BIBLIOTHEEK
VROEDVROUW
EETZAAL.
ONDERWIJZERES
ZITKAMER
ADJ. DIRECTRICE.
SLAAPKAMER
EETKAMER
STAF.
BERGING
GARDEROBE
GANG.
VESTIBULE
TERRAS
LEERAAR
KABINET
KLINIEKKAMER
BAD
WACHT
KAMER
TERRAS
TUIN.
KANTOOR
HUISMEESTERES
LESLOKAAL.
ADMINISTRATIE
GANG
POLIKLINIEK
KANTOOR
VESTI-
BULE
DIRECTEUR.
WACHT-
KAMER.
VESTI-
BULE
SCHAAL


Rijks Kweekschool voor Vroedvrouwen
te Rotterdam.
1e Verdieping
Gang.
Linnen
Toilet
Couveuse.
Reserve Verloskamer.
Desinfectie bad
Lift
K.
Slaapk. Hoofd
Zitkamer Verpleegster.
Verpleegzaal.
Isoleerkamer.
Verpleegzaal.
Doorgang.
Theekeuken.
Kinderbad.
Verpleegzaal.
Verpleegzaal
Berging
Garde-robe
Gang.
Laboratorium
Operatiezaal
Apotheek
Assist.
Gang.
Narcose.
Verloskamer.
Verpleegzaal.
Badkamer.
Verpleegzaal.
Gang.
Kinderbad.
Theekeuken
Verpleegzaal.
Schaal.


RIJKS KWEEKSCHOOL v.. VROEDVROUWEN
TE ROTTERDAM.
2e VERDIEPING.
TOI-LET
SLAAPKAMERS VERPLEEGSTERS.
PORTAAL.
BAD
BAD
SLAAPKAMERS VERPLEEGSTERS.
GANG.
LIFT
SLAAPKR. HUISMEESTERES
ZIEKENKAMER
SLAAPKR. ONDERWIJZERES
BEDVERPLEGING ZWANGEREN.
SLAAPZAAL ZWANGEREN.
GANG.
BADKAMER
THEE-KEUKEN
DAGVERBLIJF ZWANGEREN.
TOILET.
SLAAPKAMERS VERPLEEGSTERS.
SCHAAL.
10 M.
GANG.
HOOFD-VERPLEEGSTER
SLAAPKAMERS VERPLEEGSTERS

de verdienstelijke wijze, waarop hij het gebouw ontworpen en den bouw geleid heeft en ik voeg daar gaarne mijn persoonlijken dank bij voor de groote welwillendheid, waarmede hij steeds, wanneer eenigszins mogelijk, aan mijn wenschen trachtte tegemoet te komen.

De nieuwe vroedvrouwenschool is gebouwd in den vorm van een hoefijzer. Het front bevindt zich 28 M. van de Henegouwerlaan, tot waar links en rechts de zijvleugels loopen, die een tuin van 1200 M^2. oppervlakte tusschen zich vatten, welke door een muur van manshoogte van de straat gescheiden is... De totale lengte van het gebouw bedraagt 70 M., de Zijvleugels zijn 37 M. lang. De gangen, 2,40 M. breed, loopen aan de buitenzijde, zoodat nagenoeg alle kamers uitzicht hebben op den tuin. Van de belendende gebouwen zijn de zijvleugels gescheiden door 3 en 4 M. breede gangen, waarvan die aan de linkerzijde voor rijtuigen toegang geeft tot een ruime plaats achter het gebouw, welke van links naar rechts van 4 M. tot 13 M. zou toenemen, indien van deze ruimte geen gebruik was gemaakt om aan den rechter kant een uitbouw voor de keukens en in het midden een tweede voor toiletten en linnenkamers te maken. Verschillende trappen geven van die plaats toegang tot de onderscheidene afdeelingen van het sousterrain: de melkkelder en de kelders voor de huishouding, de spoelkelder voor de wasch, de machinekamer met bergplaatsen voor brandstoffen en de lijkenkamer, zoodat al die ruimten gemakkelijk met paard en wagen te naderen zijn.

Het gebouw is opgetrokken van waalklinkers met, op enkele uitzonderingen na, vloeren van gewapend beton. Voor, in het midden van den hoofdgevel is het Rijkswapen aangebracht; aan de voorgevels der beide vleugels de wapens van de Provincie en de Gemeente. Bovendien prijken daar in plaquettes de namen van Hendrik van Deventer en Reinier de Graaf aan

de straatzijde en van Cornelis Solingen en Abraham Simon Thomas aan de tuinzijde.

Een monumentale hoofdingang ontbreekt. In plaats daarvan is een ingang aan iederen vleugel, waardoor niet alleen ruimte en geld werd gespaard, maar waardoor tevens werd verkregen, dat het zuiver huishoudelijk gedeelte geheel kon worden gescheiden van de kraaminrichting. De rust in den rechtervleugel, waarin zich het schoollokaal en de administratie-vertrekken bevinden, is daardoor verzekerd, terwijl het dienstpersoneel verre blijft van alles en allen, die aan de linkerzijde toegang tot de kraaminrichting verzoeken.

Het geheel bestaat uit een sousterrain, drie verdiepingen en een zolderverdieping.

Gelijkvloers in den rechtervleugel vindt men aan de straatzijde de kamer van den Geneesheer-Directeur met een wachtkamer en aan de tuinzijde de administratiekamer, het leslokaal benevens het kantoor van de Directrice.

Al deze kamers zijn zeer ruim, behalve het leslokaal, dat bij een diepte van 7,35 M. en een breedte van 8,5 M. voor 32 leerlingen slechts juist ruimte genoeg biedt. Het achterste gedeelte van dezen vleugel wordt ingenomen door de garderobe der leerlingen, een vestibule, die toegang geeft tot den tuin, benevens een hal met trappenhuis. Die hal verbindt de keukens met het kantoor der Directrice, en is langs het 4 M. breede zijstraatje direct te bereiken, zoodat op die wijze verbinding verkregen wordt met de verschillende leveranciers, zonder dat de rust in het overige gedeelte van den vleugel wordt verstoord, dat bovendien nog door tochtdeuren van die hal gescheiden is.

Van uit deze hal links omslaande hebben wij de 70 M. lange gang voor ons. Aan den linker kant met een schoon uitzicht op den tuin bevindt zich in het midden de 12 M. lange en 8,5 M.

breede conversatie- resp. eetzaal der leerlingen, die er met haar linoleum vloerbedekking, lambriseering, sierlijk bewerkt plafond en keurige linnen meubel-gordijnen over vitrage-schuif-gordijnen, zijn mag. Dat de gezelligheid dier zaal nog aanmerkelijk verhoogd wordt door planten en bloemen met kunstvaardige hand geschikt, behoeft wel nauwlijks gezegd, evenmin als dat die gezelligheid haar toppunt bereikt, wanneer 's avonds de negen electrische kronen de zaal schitterend verlichten en de piano het vroolijk gezang der leerlingen begeleidt.

Rechts van deze zaal bevindt zich een dienkamertje met aanrecht, warmkast, stoomkookketel, enz. terwijl zich aan weerszijden vier kamers bevinden, alle 6 M. diep en 5 M. breed, de woon- en slaapkamers der Directrice en den assistent-Geneesheer, de zitkamers van de meesteresse-vroedvrouw en de hoofonderwijzeres, een kleinere eetzaal en de bibliotheek. Al die kamers hebben gewitte muren, linoleum vloerbedekking, naar den tuin openslaande ramen met tulle schuifgordijnen benevens linnen meubelgordijnen en maken, dank zij den goeden smaak harer bewoonsters, een behaaglijken indruk.

Aan de andere zijde van de gang tegenover de eetzaal bevindt zich een linnenkamer met toiletten, terwijl meer naar rechts de provisiekamer met keuken en bijkeuken zijn uitgebouwd. De keukens zijn modern ingericht. Behalve een gewoon fornuis en een gaskookhaard onder den schoorsteen bevinden zich in het midden twee 80 Liter inhoudende stoomkookhaarden met vier stoomkipketels respectievelijk van 40, 30, 20 en 10 Liter. Breede aanrechten en een dubbel spoelapparaat, een groote warmkast benevens de noodige kasten en gootsteenen voltooien de installatie. Een groote lantaarn boven de keuken zorgt voor de ontneveling. Van twee ouderwetsche trekliften, die de keukens met den kelder en de eerste verdieping

verbinden, vrees ik, dat wij niet veel pleizier zullen hebben.

De linkervleugel eindelijk is ingericht voor het klinisch onderwijs. Hier is de ingang voor de patienten, wie dadelijk na haar binnenkomst een badkamer wacht, voorzien van hand- en stortdouche, waar zij gereinigd worden en in schoone kleeren gestoken, alvorens de kraaminrichting te betreden. Naast het verblijf van den portier met het schakelbord van den telephoon, tevens kantoor, is, mede aan de straatzijde de ruime polikliniek, waar dagelijks spreekuur wordt gehouden.

Een vriendelijke wachtkamer ziet uit op den tuin, waarvoor een terras is aangebracht met de bedoeling, voor den verderen dag dit op het zuiden gelegen lokaal als reconvalescenten-verblijf te gebruiken.

Door deze wachtkamer komt men van de polikliniek in de kliniekzaal, een lokaal van bescheiden afmetingen met een eenvoudig amphitheater, zitplaats biedend aan 44 personen. Een volgens de laatste eischen geconstrueerde epidiascoop is bestemd al datgene op den witten muur te werpen, wat in vivo niet dan met het geestesoog te zien is. Achter de kliniekzaal zijn het museum en een ruim laboratorium met donkere kamer, waarin zich een keur van mooie praeparaten bevindt, voor het grootste gedeelte de erfenis van de Geneeskundige school.

Aan het einde van dezen vleugel bevindt zich een tweede trappenhuis met patientenlift, die juist diepte genoeg bezit om er een ledikant mee te kunnen vervoeren, doch overigens op prijzenswaardige wijze het sousterrain verbindt met den zolder.

Het sousterrain strekt zich slechts uit onder het hoofdgebouw, terwijl onder de zijvleugels z.g. zandkelders zijn. Alleen aan den linkerkant maakt de sectiekamer daarop een uitzondering. Met deze verbonden is de lijkenkelder, die een afzonderlijke uitgang heeft naar het terrein achter het gebouw.

In het midden bevindt zich de machinekamer met drie ovens

en twee boilers van 5000 L. inderdaad het hart van het geheele bedrijf. Van hier uit wordt door een electrische pomp warm water naar alle deelen van het gebouw gedreven en in circulatie gehouden niet alleen, maar wordt ook de lagedrukstoom geleverd voor de keukens om te koken en voor de verpleegsters om te steriliseeren en te desinfecteeren. Ook de verwarming geschiedt met lagedrukstoom, waarvoor met het oog op de verlos- en operatiekamers een zomer- en een winterverwarming is aangelegd.

Naast de machinekamer is een groote brandstoffenkelder, waaraan nog grenzen een ruimte bestemd voor een desinfectieoven en een voor het bewaren van de gedesinfecteerde kleeren der opgenomen patienten. Hier bevindt zich tevens de centrale installatie der electriciteit, die door het Gemeentelijk electriciteitsbedrijf geleverd wordt.

Aan de andere zijde der machinekamer, daarvan geheel gescheiden, liggen de kelders voor de huishouding. Hier is een afzonderlijke ruimte als melkkelder ingericht, waar een melksterilisator is geplaatst, die gelegenheid geeft 48 flesschen à 1 L. te steriliseeren resp. te pasteuriseeren. Daardoor wordt het voordeel verkregen, dat de melk in gesloten flesschen, juist afgepast naar de zalen gaat, zoodat iedere patiente de haar voorgeschreven hoeveelheid ontvangt en moet gebruiken, zonder dat iets verloren gaat. Een nikkelen dubbelwandige stoomkookketel voor karnemelk, een zandspoelapparaat voor reiniging der flesschen met flesschenrek, gootsteenen en aanrecht completeeren de inrichting van dit frisch en helder vertrek.

De geheele eerste verdieping is kraaminrichting, terwijl de linkervleugel der tweede verdieping is ingericht tot zwangerenverblijf.

De verloskamer, 13 bij 6 M., bevindt zich in den rechter zijvleugel voor aan de straat. Vier verlosbedden op flinken afstand

van elkander, laten nog zooveel ruimte over, dat men met brancards en patientenwagens ruimschoots kan manoevreeren. Vier waschbakken met gootsteen, waarboven etagères voor borstel- en zeepbakjes en een wandspiegel, twee groote kasten voor linnen en verplegingsartikelen benevens de noodige tafeltjes en een linnenwagen geven aan deze zaal een aanzien, dat er op berekend schijnt, de vele smartelijke uren, die hier moeten worden doorworsteld, te verlichten.

Naast de verloskamer, daarmede verbonden door een breede schuifdeur, is een kamer, 6 bij 5 M., waarin de kunstverlossingen benevens kleinere operatie's worden gedaan, terwijl zij bovendien dient als bad- en kleedkamer voor de zoo juist geborenen. Aan de wanden een zuurkast met instrumentensterilisator en gaskomfoor, een vast kinderbad en een warmkast voor kinderkleeren, een toestel voor steriel warm water, waschbakken, instrumentenkast met diverse tafeltjes en bussen met een kleine operatietafel in het midden - zoo geeft deze kamer in een klein bestek alles, wat een niet snijdend verloskundige zich maar wenschen kan. Bovendien geven de twee openslaande ramen en de electrische lamp met haar indirecte verlichting lucht en licht in overvloed.

Voor snijdende operatie's is de naar den eisch ingerichte operatiezaal 7,35 bij 6 M. onmiddellijk door een tweede schuifdeur van uit deze kamer bereikbaar. Wel staan de waschbakken met de radiatoren tegen den muur en komen een groot aantal buizen het ideaal van een operatiekamer verstoren, terwijl ook de deuren niet onberispelijk vlak zijn, maar dat neemt niet weg, dat gegeven de flinke ruimte en het geringe gevaar voor luchtinfectie, deze operatiezaal mag geacht worden aan redelijke eischen te beantwoorden.

De operatiezaal is van de gang gescheiden door een jassenkamer ter eenre en een huisapotheek ter andere zijde, terwijl

zich daarnaast een laboratorium bevindt, ingericht voor bacteriologisch, microscopisch en biologisch onderzoek.

Dit complex van kamers met ronde hoeken en terrassovloeren, met eigen telephoon en huistelephoon is door een paar tochtdeuren gescheiden van het trappenhuis en de hal, die door de verband- en desinfectiekamer gescheiden is van de tuinzijde. Van uit deze hal komt men in de hoofdgang, die evenals de zijgangen op deze verdieping voorzien is van een tegellambriseering. Rechts boven de keuken is een zaal ingericht tot reserve verloskamer met afzonderlijke badkamer, werkkast en papkeuken. Deze verloskamer is bestemd voor geïnfecteerde of verdachte patiënten en dienovereenkomstig voorzien van een volledige uitrusting, zoowel wat betreft instrumenten als verplegingsartikelen. Voor de vrouwen, die hier bevallen, is aan de overzijde van den gang een verpleegzaal met drie bedden aanwezig, waar zij, zoo lang dat noodig is, geïsoleerd blijven. Op deze wijze is getracht aan het gemis van een isoleergebouw tegemoet te komen.

Aan de rechterzijde naast de verloskamer is nog de couveusekamer met zeven couveuses, die aangesloten zijn aan de stoomverwarming, met dien verstande echter, dat een spiraal een onder de couveuse aangebracht watereservoir gemakkelijk regelbaar verwarmt.

Iets verder midden in de gang liggen aan deze zijde nog de toilletten met linnenkamer, van waar een electrische lift voert naar de centrale linnenkamer op den zolder en naar den spoelkelder in het sousterrain.

Aan de tuinzijde liggen de verpleegzalen, benevens de zit en slaapkamer van de hoofdverpleegster. Deze zalen hebben linoleumvloerbedekking, zijn voorzien van waschbakken met warm en koud water en ruime kasten. Van de ijzeren ledikanten, resida gelakt, zijn in afwijking van Rotterdamsche ge-

woonte, de gordijnen weggelaten. De wiegen, aan de voeteinden der ledikanten geplaatst, zijn wel met gordijnen omhangen, wat er niet weinig toe bijdraagt aan de zalen een gezellig aanzien te geven. De indirecte verlichting der aan de plafonds aangebrachte electrische lampen, verhoogt nog bij avond die gezelligheid.

Tusschen twee grootere zalen, waarvan de eene aan elf bedden meer dan voldoende ruimte biedt, liggen een kinderbadkamer en een theekeuken voorzien van al het noodige, terwijl daar tevens voor een werkkast met slopzink, waarheen alle afval wordt geloosd, ruimte gevonden is. Ten slotte geeft een kookpan gelegenheid hier de zaalinstrumenten, canules, enz. uit te koken, zoodat alle geloop op de gangen overbodig is. Bij de overige zalen is ditzelfde principe doorgevoerd, zoodat feitelijk de gezamenlijke verpleegzalen vier geheel op zich zelf staande afdeelingen vormen.

Aan den hoofdgang liggen 4 verpleegzalen met een isoleerkamertje. In een dier zalen met 8 bedden ontbreken de wiegen, daar die bestemd is voor de verpleging van geopereerde kraamvrouwen en gynaecologische patienten.

In den linker vleugel bevindt zich een verpleegzaal met drie bedden met eigen werkkast en slopzink, en een complex van twee zalen van 5 en 10 bedden, theekeuken, kinderbadkamer, werkkast enz., als zooeven beschreven. Bovendien is in dezen vleugel een badkamer met zitbad en electrisch zweetbad.

Op de tweede verdieping is in den linker vleugel de zwangerenafdeeling, bestaande uit een slaapzaal met dagverblijf voor 13 vrouwen en een zaal voor 11 bedlegerige vrouwen, met een badkamer, theekeuken en isoleerkamer. Er is opgerekend deze afdeeling later zoo noodig voor kraamvrouwen te kunnen inrichten.

De rechter vleugel met het hoofdgebouw worden ingenomen

door 50 kamertjes voor de leerlingen en de verpleegsters benevens twee badkamers, gelegen in twee rijen door een gang gescheiden, die in het midden onderbroken wordt door een ruime hal, waar aan de voorzijde, links en rechts de slaapkamers voor de meesteresse-vroedvrouw en de hoofdonderwijzeres op uitkomen, met een vriendelijke ziekenkamer in het midden.

Wat de zolderverdieping betreft, deze bevat in het midden de groote linnenkamer, 12 bij 12 M. die door de linnenlift met de verschillende verdiepingen verbonden is. Rechts van deze linnenkamer wordt de zolder ingenomen door 14 dienstbodenkamers met een badkamer en een paar bergplaatsen, terwijl aan den linker kant zich een reusachtige zolder uitstrekt, die opslokt, alles wat de groote lift daarheen voert. Aan de straatzijde zijn ten slotte links en rechts twee groote magazijnen, de een voor huishoudelijke- de ander voor verplegingsartikelen.

Aan deze vluchtige opsomming der localiteiten moet ik nog toevoegen, dat overal lucht en licht in overvloed kunnen toetreden, dat de centrale verwarming en electrische verlichting ruim zijn opgevat, en dat overal warm water te krijgen is, waar men het redelijker wijze kan verlangen.

Zoo biedt het nieuwe gebouw aan de leerlingen een goed, en naar ik vertrouw, aangenaam tehuis. De onderwijs lokalen munten niet in de eerste plaats uit, doch aan de hulpmiddelen bij het onderwijs is alle zorg besteed en in het bijzonder geldt dit voor de kraaminrichting, die naar ik meen, in het bescheidene aan alle redelijke eischen van het oogenblik kan beantwoorden.

In den aanvang heb ik gezegd, dat gebouwen van onderwijs en hunne inrichting tot zekere hoogte het peil van het onderwijs bepalen, moge dan dit nieuwe gebouw er toe bijdragen de vroedvrouwen hooger te ontwikkelen en voor de uitoefening van haar verantwoordelijk ambt beter geschikt te maken tot geluk voor haar zelf en tot zegen der geheele maatschappij.

BIJLAGE I.

ORDONNANTIE OP DE CHIRURGIE, PLIGT VAN DE VROEDVROUWEN EN DE SAKEN TOT DE CHIRURGIE BEHOORENDE VAN 24 APRIL 1717.

Het gedeelte de vroedvrouwen betreffende, luidt als volgt:

LXXXIX. Het vroedvrouws-ampt zal niet mogen werden bedient, als by de gene dewelcke daartoe by de Heeren Burgemeesteren zullen zyn geadmitteert, en daarvan Acte zullen hebben bekomen, op de boete van vyf en twintig guldens, t'elkens te verbeuren.

XC. Geen Actens buyten deze Stad gegeven, voor vrouwen alhier van buyten in komende sullen te bate komen, nog sal daarop eenig reguard werden genomen, maer sullen die Vroedvrouwen op nieuw moeten werden geëxamineert, en op nieuw Acte van admissie moeten hebben bekomen, alvorens hare functie sullen mogen exerceren.

XCI. Tot het Examen sullen geen andere werden geadmitteert als Burgeressen geboren, of het Burger-regt gekocht hebbende, van goede naem en faem, en die bequamelijk lesen en schryven konnen.

XCII. Gelijk ook verder vereyscht werd dat alvorens geleert hebben by een Vroedvrouw, die ten minsten tien jaren lang dat Ampt wettelijk bedient heeft, gedurende de tyd van drie agter een volgende jaren en daer toe ten minsten twee jaren by barende Vrouwen hebben uytgegaen.

XCIII. Wel-verstaende dat by afsterven, verhuysen, uyt de stad of andere ongelegentheit van de Leer-Meesteresse, het defect van de tyd by een ander zal konnen werden vervult.

XCIV. En werd nog daer en boven vereyscht, dat ten minsten sestien kinderen in de tegenwoordigheyt voor haar Leer-Meesteresse hebben gehaelt.

XCV. De Actens van Admissie sullen niet werden verleent als na voorgaende Examen van de Stads Doctoren, Lector Anatomicus, en Hooftluyden.

XCVI. De vragen en voorstellingen sullen geschieden bij de Stads Doctoren en Lector Anatomicus, en sal dien onvermindert aen de hooftluyden vrystaen na het eindigen van yder materie eenige nadere vragen of voorstellingen te doen.

XCVII. Voor het examineren sal aan yder der Examinatoren voor Presentie-geld moeten worden betaelt drie gulden.

XCVIII. De vroedvrouwen het Examen voldaen hebbende, sullen voor

de Admissie in de Heeren Burgemeesteren Kamer moeten beloven:

XCIX. Eerstelijk, sig ontrent de barende Vrouwen nugteren en bequaem te sullen gedraegen, deselve niet te verbasen, nog kleynhertig te maken.

C. Ten tweeden, den arbeid in geenerley wyze te sullen verhaesten, om te assisteren op andere plaetsen, alschoon daer meer voordeel souden komen te genieten.

CI. Ten derden, dat zij in onnatuurlijke baringen daer de Vrugt mogte dood zyn, of anders eenige zware operatien te doen mogten wesen; de Lighamen der Vrouwen, nog de Vrugt eenigsints sullen forceren, nog instrumenten sullen gebruyken.

CII. Ten vierden, dat zy noodig bevindende, dat een Vroedmeester soude werden ontboden, daer van tydiglijk sonder voorbaerigheyt, en met alle mogelyke vermydinge van verbaestheyt, kennisse sullen geven aan de bywesende Vrunden of andere Vrouwen, op dat, soo de tyd het mogte toelaten, eerst nog een tweede Vroedvrouw, of ook een Doctor daer by geroepen mogte werden, om te oordeelen over de noodsakelijkheyt van het halen van een Vroed-meester.

CIII. Het geen ook plaets hebben sal ontrent Vrouwen die tot koste van de Stad werden bedient, soo verre, dat een Stads-Doctor, en Stads-Vroedvrouw sal moeten werden gehaelt, alvorens van de Heeren Burgemeesteren permissie sal mogen werden versogt tot het halen van een Vroedmeester.

CIV. En ten vyfden, dat zy geen geld, vereering nog recognitie, onder wat pretext of naem het ook mogte wesen, van eenig Operateur of Vroedmeester sullen genieten.

CV. Van alle hetwelke in de Actens van Admissie sal werden gemelt.

CVI. De Vroed-vrouwen overtredende het eerste poinct van deze beloften, door onbequaem gedrag by de barende vrouwen, sullen de eerste maal werden gesuspendeerd voor ses weecken, en de tweede maal voor ses maanden, beide met inhalinge van haer bordetje en sullen de derde maal werden gecorrigeert arbitrairlyk na exigentie van zaken.

CVII. Sondigende tegen het tweede poinct, met het verhaesten van den arbeid, of andersints na een ander gaende sonder de eerste verlost, en 't Kind benevens de Vrouw behoorlyk besorgt te hebben, sullen t'elken reyse verbeuren twintig gulden en daer en boven, na gelegentheit der zake swaerder gecorrigeert en gestraft werden.

CVIII. Sondigende tegen het derde poinct, met het forceren van de Lighamen der Vrouwen of van de Vrugt, of instrumenten gebruykende, sullen verbeuren vyftig gulden en arbitralyk werden gecorrigeert.

CIX. De pene van overtreedinge van het vierde poinct, en sulx van versuym en onvoorsigtigheit, in het kennisse geven van sware operatien, sal zyn telken reyse vyf-en-twintig gulden.

CX. Overtredende tegens het vyfde poinct, met het ontfangen van eenige vereeringen van een Operateur of Vroed-meester, hoedanig en onder wat naem of pretext het oock soude mogen zyn, sullen telken reyse verbeuren vyftig gulden.

CXI. Wyders sullen deze Actens van Admissíe bij de Examinatoren moeten werden geregistreert, en sal daar benevens tot een recognitie moeten werden betaelt vyftig guldens.

CXII. De Vroed-vrouwen sullen niet mogen weygeren het byroepen van nog andere Vroedvrouwen of Doctoren, op de boete van tien guldens.

CXIII. Ingevalle de Stads Vroed-vrouwen by eenige Armen ontboden zynde, sonder alvorens bij een ander ontboden te zyn, de Arme Vrouwen niet assisteerden of uytstelden na het helpen van een andere Vrouwe, sullen die Armen bevoegt zyn een ander Vroed-vrouw te halen, dewelcke by de Stads Vroed-vrouwen sal werden betaelt, ter somme van drie gulden, en zullen de Stads Vroed-vrouwen in dien gevalle daer en boven nog verbeuren twaalf guldens.

CXIV. De Vroed-vrouwen sullen niet vermogen de nageboorte, die na 't oordeel van de bywesende Vrouwen, gescheurt of defect gehaelt is, weg te doen, sonder die alvorens door een Doctor (daartoe door de Vrouw, Vrienden of bywesende Vrouwen ontboden) te laten visiteren, op de boete van vijftig guldens.

CXV. Sullen aan niemant mogen ordonneren, ingeven of appliceren eenige inwendige of uytwendige middelen, tot genesinge van eenige Vrouwlijcke of andere siekten of gebreken, op de boete van vyf en twintig guldens.

CXVI. Wanneer een subject van vrouwelijcke sexe werd geanatomiseert, met het oogmerk voor de Vroedvrouwen eenige demonstratie te doen, en sy daer van de wete sullen hebben bekomen, sullen gehouden zyn aldaer te verschynen, op de boete van te laet komende, na het eerste quartier uurs ses stuyvers, na het half uur twaelf stuyvers, en absenterende vier en twintig stuyvers. Welverstaende dat de gene dewelcke sullen konnen betoonen op die selve tyd door siekte, of in haere functie onvermydelijk belet te zyn geweest, dese boete niet sullen onderworpen zyn.

CXVII. De Accoorden tusschen de Vroed-vrouwen en hare Leerlingen sullen moeten werden aengeteykent by de Hooftluyden van het Ghirurgijns Gilde, op de boete van twintig guldens. Voor welke aenteykeninge

sal moeten werden betaelt drie guldens.

CXVIII. En sal de vereyschte Leertyd werden gerekent van de dag van soodanige aenteykeninge.

CXIX. De Leerlingen Kinderen halende sonder de jegenwoordigheid en assistentie van een Leer-meesteresse, sullen telkens verbeuren tien guldens, sonder dat haer eenigsins tot excuse sal dienen dat door haer Leermeesteresse souden gesonden zyn, of dat geroepen soude zyn, of eenig ander voorwendsel sal verschoonen.

CXX. Een ygelijk van de Vroed-vrouwen sal jaerlijks contribueren drie guldens.

CXXI. Het geen van dese Contributie, van recognitie by de registratie van de Acte, en van de aenteykeninge van de Accoorden met de Leerlingen sal inkomen, sal werden bekeert een vierde gedeelte ten behoeve van de Anatomie-Kamer,. en het verdere ten behoeven van het Chirurgijns Gilde.

CXXII. De boetens tegen de Vroed-vrouwen dese Ordonnantie overtredende gestelt, sullen werden bekeert ten behoeven van de Heer Officier, van de Armen, en van den Aenbrenger, elk een derde part, ten ware de bekeuringe door een Gilde-broeder van het Chirurgijns Gilde was geschied. In welken gevalle deselve sullen werden geappliceert als op het eynde van dese Ordonnantie is gestatueert.

ORDONNANTIE OP DE ANATOMIE.

CXXIII. Wanneer een subject van de vrouwelyke Sexe werd geanatomiseert, sal van de deelen tot het Vroed-moederschap noodig, voor de Vroedvrouwen en haar Leerlingen alleen, een particuliere demonstratie werden gedaen, waerop deselve gehouden sullen zijn te compareren ; Sullende degene die te laet komen, na het eerste quartier uyrs verbeuren ses stuyvers, na het half uyr twaelf stuyvers, en absenterende vier-en-twintig stuyvers. Welverstaende dat de gene dewelke sullen konnen betonen op die selve tijd door siekte, of in hare functie, onvermydelijk belet te zijn geweest, dese boete niet sullen onderworpen zijn.

TWEEDE
ALTERATIE en *AMPLIATIE* Op de ORDONNANTIE Van de *Chirurgie &c.*



Alzoo aan de Edele Groot Achtbare Heeren Schout / Burgermeesteren en Scheepenen der Stad Rotterdam / meenigvuldige klagten zijn voorgekomen over het gebrek / het welke de Burgerye / en voor al de behoeftige Gemeinte deezer Stad komt te lyden / omtrent de Noodsakelyke Adsistentie van Vroetvrouwen / waar door veelen in nood zijnde Vrouwen reets verscheidemalen in de uyterste verleegenheid zijn gebracht / en aan zeer dangereuse en gevaarlyke toevallen worden geëxponeert en blootgestelt; waarom mijn Heeren van de Weth voorn: willende in alle zodanigen gevallen / zoo veel mogelijk is / voorzien / hebben goetgevonden en verstaan / gelyk haar Ed: Groot Achtb: goedvinden en verstaan by deezen / de Keure en Ordonnantie op de Chirurgie / Pligt van de Vroedvrouwen / en de saken tot de Chirurgie behorende / te Altereeren en Amplieeren in manieren als volgt: Namelijk / Concerneerende de Chirurgijns.

A 2 Art: I.

BIJLAGE II.

TWEEDE ALTERATIE EN AMPLIATIE OP DE ORDONNANTIE VAN DE CHIRURGIE, &C. — 1759 —

Alzoo aan de Edele Groot Achtbare Heeren Schout, Burgermeesteren en Scheepenen der Stad Rotterdam, meenigvuldige klagten zijn voorgekomen over het gebrek, het welke de Burgerye, en voor al de behoeftige Gemeinte deezer Stad komt te lyden, omtrent de Noodzakelyke Adsistentie van Vroetvrouwen, waar door veelen in nood zijnde Vrouwen reets verscheidemalen in de uyterste verleegenheid zijn gebracht, en aan zeer dangereuse en gevaarlyke toevallen worden geëxponeert en blootgestelt; waarom mijn Heeren van de Weth voorn: willende in alle zodanigen gevallen, zoo veel mogelijk is, voorzien, hebben goetgevonden en verstaan, gelijk haar Ed: Groot Achtb: goedvinden en verstaan by deezen, de Keure en Ordonnantie op de Chirurgie, Pligt van de Vroedvrouwen, en de saken tot de Chirurgie behorende, te Altereeren en Amplieeren in manieren als volgt: Namelijk, Concerneerende de Chirurgijns.

I. Tot Ampliatie van Art: XVI. van de Ordonnantie op de Chirurgie van den Jaare 1717.

Zullen tot 't doen van de Chirurgijns Proeve niet worden toegelaten de zulken, wier tegenwoordige of laatste Meesters op dien tijd als Hoofdlieden fungeren: Ook niet, die aan gemelde Hoofdlieden zoo na in den bloede bestaan, dat onder deselve of Vader, of Broeder, of Oom gevonden worden, ten waare 'er billyke redenen gevonden wierden, waarom zoodanig Leerling zijn Examen nodig had te verhaasten, waer over by 't Collegium Chirurgicum dan sal worden geoordeelt, en zullen in zoodanig geval zoodanige Hoofdlieden, die of Meesters geweest zijn van de Leerling, of zoo na in den bloede bestaan, als zoo even bepaelt is, zig van 't Examen moeten absenteren, of over 't selve niet mogen oordeelen.

II. Tot Ampliatie en Alteratie van Art: XLII van de Ordonnantie op de Chirurgie van 1717.

De ondervragingen en voorstellingen, zullen geschieden door alle de Leeden van 't Collegie, yder op zijn beurt en rang, zoodanig, dat elk Lid een gedeelte van 't Examen afhandele, uytgenomen dat in 't Gasthuys zulks geschieden sal door den Doctor wiens beurt 't zijn sal, gelijk als Articul XXXVII. van gemelde Keure geordonneert is, en voor de Heeren van de Weth, door den oudsten Hoofdman.

RAKENDE STADS VROEDMEESTERS.

I. Zoo een Stads Vroedvrouw, by een arme Vrouw, in barensnood zijnde, bevind, dat 't werk niet na behooren is, en in verlegenheid zig ziet, zal zy als dan direct een Stads Doctor mogen halen, op dat deselve oordeele, of een andere Stads Vroedvrouw 'er nog moet bygeroepen worden, of de Stads Vroedmeester van dat Wijk; zullende de Stads Doctor, in gevalle hy den Stads Vroedmeester nodig vind, 't zelve noteren op een Biljet, met uytdrukkinge van den naam der Vrouw die in nood is, om daer op dèn Stads Vroedmeester van dat Wijk te doen halen.

II. Welk Biljet vertoont zijnde aan de Stads Vroedmeester, zal die als dan, en eerder niet, vermogen en ook gehouden zijn datelijk, en zonder uytstel, te komen tot hulp van de in noodzittende Vrouw, ten dien eynde zorge dragende, dat aan zijn woonplaetse altijd geweten worde waer hy te vinden is, en zynen dienst verrigt hebbende, zal hy 't voorsz: Biljet vertoonen aan den Præsiderenden of oudsten Burgermeester. die zig in de Stad sal bevinden, welke daar op zal stellen Fiat Betaling, en 't selve onderteekenen.

III. Indien eene andere Vroedvrouw, geene Stads Vroedvrouw zijnde, by zulk eene Arme Vrouw in dienst zijnde, bevind dat 't werk haar te swaar is, zal zy een of meer Stads Vroedvrouwen tot haare hulpe mogen roepen, welke dan ook verpligt zullen zijn te komen, ten ware zy wettig belet waren, en zullen deesen dan met gemeen overleg, wanneer 't werk door haar te samen niet te redden is, hare toevlugt moeten nemen tot eenen der Stads Doctoren, en met dese zijn goedvinden tot den Stads Vroedmeester van dat Wijk, zoo als Art: I. gesegt is.

IV. Indien een der Stads Vroedmeesters zig buyten de Stad bevind, of door siekte buyten staet was, zal de andere desselfs post voor die tijd moeten waarnemen.

V. Zullen de Stads Vroedmeesters de Stad in twee Wyken verdeelen, op dien voet, als de Diaconie-Doctoren en Chirurgijns der Armen in dese Stad gewoon zijn te bedienen.

RAKENDE DE VROEDVROUWEN.

I. Dat by de eerstkomende vacature der jegenwoordige Stads Vroedvrouwen, die plaetze zal worden vervult door vier Vroedvrouwen, die van de oudsten in aanstellinge, der ordinaris Vroedvrouwen, zulks requirerende, zullen genomen worden, en die te zamen 't Tractement der vacerende Vroedvrouwsplaatze zullen verdeelen en genieten: Dat in vervolg weder-

om een Stads Vroedvrouws plaetse vacerende, dezelve zal worden vervult door de oudste der jongstaengekome ordinaris Vroedvrouwen, mits zijnde van de Gereformeerde Religie.
Dat een Stads Vroedvrouws-plaatze openvallende, die 't volle Tractement alleen genoten heeft, de oudste der vier laatst aangestelde dat volle Tractement genieten zal.

II. De Leerlingen in de Vroedkunde zullen by den Lector Anatomiæ, of by geadmitteerde Vroedmeesters binnen dese Stad meede mogen onderwesen worden, zonder dan verpligt te zijn, volgens de Ordonnantie op de Vroedkunde van 1717. Articul XCII, by een Vroedvrouw te moeten leeren.

III. De Leerlingen Art: II. gemeld, zullen van elk der drie oudste Stads Vroedvrouwen, ten minsten twaalfmaal in een Jaar, moeten mede genomen worden, op zulke plaetsen, daar zy als Stads Vroedvrouwen geroepen worden, en van de vier jongste Stads Vroedvrouwen elk vijfmaalen, zullende de Leerlingen aan de Vroedvrouwe betalen voor elke reyse ses stuyvers, om haar dus de oeffening der Vroedkunde te doen zien, aanwysen, en onderrigten: dog welke Vroedvrouwen in gebreke quamen te blyven om zoodanige Leerlingen mede te nemen, zullen verbeuren een boete van 25 guldens ten voordeele van 't Collegium Chirurgicum.

IV. De zoodanige Leerlingen Art: II. en III. na ten minsten een Jaar geleert, en met de Stads Vroedvrouwen meede gegaan te hebben, en by Examen van den Lector Anatomicus zoo verre in de Kunst gevordert gevonden te zijn, dat zy mogen toegelaten worden, onder opsigt van een Stads Vroedvrouw Kinderen te halen, zal de Lector Anatomicus daer van kennisse geven aan de Stads Vroedvrouwen, die deselve Leerlingen dan in hare tegenwoordigheid zullen doen halen, yder der vier oudste Stads Vroedvrouwen drie, en der twee jongste twee kinderen, waer zy dan aan gemelde Leerling zal geven een Getuygenis-Briefje inhoudende dat de Kinderen in haare præsentie gehaalt, wel gehaalt zijn; zullende de Stads Vroedvrouwen genieten voor yder zoodanig kind, dat in hare præsentie gehaalt is, dertig stuyvers, gelijk in de Ampliatie der Ordonnantie van 1751. Art: IV. gestelt is: moetende dan zulks ook plaetse hebben omtrent Leerlingen, by particuliere Vroedvrouwen onderwesen, en by Examen van den Lector Anatomicus zoo verre in de Kunst gevorderd zijnde.

V. Een Vroedvrouw binnen dese Stad aannemende een Leerling uit haer onderwijs, om die te bequamen in de Kunst, zal voor onderwijs van hare Leerling, en voor 't doen halen van sestien kinderen onder haar opsigt, van haar Leerling mogen genieten een somme niet excederende vijftig gul-

dens, en daer en boven nog voor yder kind, dat zy hare Leerling boven de voorn: sestien onder haer opsigt zal willen doen halen, tot 't getal van twintig toe, een Daelder; en zal de Leerling gehouden zijn die Kinderen, op aanmaning van haar Leermeesteresse te halen, en ingevalle van onwilligheid, niet tot Examen toegelaten worden.

VI. Een Vroedvrouw geroepen wordende by een Vrouw in barensnood zijnde, zal, te huys zijnde, op 't oogenblik verpligt zijn sig tot hulpe dier Vrouw te spoeden, en datelijk meede te gaan, op de boete van vijf en twintig guldens.

VII. Tot Ampliatie van Art: C. en CVII. van de Ordonnantie op de Vroedkunde van 1717.

Een Vroedvrouw zijnde geroepen en tegenwoordig by eenige Vrouw die in barensnood is, zal niet mogen gaan van die, na een andere, onder eenig prætext, maer zy sal eerst moeten verlossen die Eerste, en voor al 't noodige voor Moeder en Kind behoorlijk versorgen, ten ware, dat zy voor af tydelijk en behoorlijk hadde gewaarschouwt, dat zy van te voren was aangenomen door eene andere Vrouw, die nu wesentlijk in barensnood is, en die haar nu waarlijk doet op eysschen, en tot haer roepen, en zy ook alvorens by die, daer zy tegenwoordig is, bedongen hadde, eene andere in haer plaetse te mogen stellen, in welken gevalle zy nogtans van daer niet sal mogen vertrekken, voor en al eer die andere reets daer ter plaetse is, en voor dat zy deselve ten volle heeft onderrigt van de by haar bekende toestand van saken, zoo evenwel, dat zy niet mag zetten eenige andere Vroedvrouw in haare plaatse, dan voor welker gedrag zy instaat en verantwoordelijk is, ingevalle van misbedrijf, ten ware die Barende Vrouw, de Vrienden of adsisterende Personen, zelfs eenige andere Vroedvrouw verkosen; alles op verbeurte van twintig guldens voor ydere reyse.

VIII. Alle de Vroedvrouwen zullen gehouden zijn sig in staat te stellen om een Clysteer te kunnen setten, en 't water uyt de Blaas af te tappen: en sig van 't Gereedschap daer toe dienende, moeten voorsien: en zullen die gene, die na desen als Vroedvrouw zullen worden geadmitteert, voor hare Admissie, aan 't Collegicum Chirurgicum moeten doen blyken, dat zy die kunst geleert hebben, en daar in ervaren zyn, op pœne van niet geadmitteert te worden: zoo als ook geene van de Vroedvrouwen, zullen mogen uytgaan by Barende Vrouwen, zonder 't gene tot de Clysteer behoort mede te nemen, op de verbeurte van tien guldens t'elken reyse.

IX. Alle de Vroedvrouwen zullen alle maenden moeten opgeven, hoe veele Kinderen yder van haar die maand gehaalt heeft, met byvoeging of deselve levend of doot gehaalt zijn, zullende gehouden zijn hier van pertinent boek

te houden, met dag en datum, by wie zy de Kinderen gehaelt hebben; en de Stads Vroedvrouwen yder nog apart, hoe veel Kinderen yder van haar van Stads wegen gehaelt heeft in elke maand: t'elken reyse, als zulks niet op de eerste Woensdag in de maand is oprecht opgegeven aan 't Collegie der Chirurgie, op de boete van drie guldens.

X. Zoo een Vroedvrouw, ter gelegenheyd dat zy eenige Vrouw helpt, iets tot haar kennisse mogt komen, 't welk niet oirbaar zy dat bekend word, zal zy zulks zorgvuldig hebben te verswygen, op de boete van tien guldens.

XI. De Stads Vroedvrouwen zullen gehouden zijn een Bord uit te steeken, met haer Naem, en byvoeginge van STADS VROEDVROUW.

XII. De Stad zal verdeelt worden in drie Wyken, waer van yder van de Stads Vroedvrouwen een van de drie jongste tot hare adsistentie zal hebben, zullende de vierde van de jongste 't Wijk buyten de Stads Poorten moeten waarnemen:

I. Van 't Oude Hooft langs de Spaansche Kaay, door de Rijstuyn, 't Steyger, tot aan de Koornbeurs, en van daer de Lombertstraet met 't Turfmartje tot aan de Vest, en van daer tot aan de Oostpoort, langs 't Haringvliet tot aan 't oude Hooft, de Botersloot, Kipstraet, Princestraet, Breedstraet en Vogelesang, Goudse wagenstraet, Agter 't Klooster, met alle de steegen en straten daer toe behoorende.

II. Van de Koornbeurs 't Steyger tot aan de Korte Hoogstraet, de Hoogstraet tot aan 't Gemeenelandshuys, van de Lampsteeg de Melkmarkt door, den Oppert tot aan de Hofpoort, en van daer de vest langs, tot aan de Binnenwegse Poort, en dus tot aan de Soetensteeg.

III. Van 't Wester Oude Hooft langs de Gelderse kaay, Westnieuweland, Groote Markt, 't Hang tot aan de Soete brug, van daer na de Binnenwegse Poort, langs de vest tot aan de Schiedamsche Poort, van daer langs de Salmhave na 't Wester Nieuwe Hooft, en dan de Boompjes tot aan 't Wester Oude Hooft, zijnde de Schiedamsche Dijk en Havens, met hare straten daar in besloten.

IV. 't Geen buiten de Poorten der Stad tot de Jurisdictie der Stad behoort, zal als boven door de vierde van de Jongste der Stads Vroedvrouwen worden waargenomen.

XIII. By aldien een Stads Vroedvrouw van een Wijk by een andere Vrouw zig bevind, die in Barensnood is, of anders wettig belet mogte wesen, zal die van 't naeste Wijk, zoo zy vry is, geroepen zijnde, die plaetse moeten waernemen, zonder eenige weygering, en ingeval van nood, verder elk van haer die mogt vry zijn uyt een ander Wijk, als de andere wettig belet hadde, op de boete van twaelf guldens, welk zelve ook plaetse sal hebben,

indien diergelijk geval exteerde in 't Buyte-quartier, op deselve boete.

XIV. Geene Stads Vroedvrouw zal vermogen te gaan buyten de Stad of Jurisdictie van die, zonder dat zy te voren heeft doen waarschouwen een Stads Vroedvrouw van de andere Wijken, of wel van dat Wijk dat 't naaste aan 't haare is, om by de hand te zijn, en haare plaetse voor die tijd te kunnen vervullen, op de verbeurte van drie guldens: en sal de Vrouw die gewaarschouwt is, wettig belet uytgesondert, 't Wijk van de absente moeten waernemen, op de boete van 25 guldens, des sal de Stads Vroedvrouw die uyt de Stad geweest is, indien in haar Wijk nodig is geweest, en de functie door haer Gesubstitueerde is waergenomen, voor yder reyse betalen, ten behoeve van de gene die haare plaetse waergenomen heeft, eene gulde tien stuyvers; wordende onder desen Articul op deselve wijse ook begrepen de Stads Vroedvrouw die 't Buyten-wijk waarneemt.

XV. De Stads Vroedvrouwen zullen niet vermogen van de Arme Vrouwen die zy van Stads wegen bedienen, eenig gewin, profyt ofte baet, ter oorsake dat zy haar geholpen hebben, of andersints te bedingen, eysschen nogte nemen, op de boete van 25 guldens.

XVI. Tot Ampliatie op 't XII. Articul van de Ordonnantie van 1751.
De Lector Lessen doende voor de Vroedvrouwen en Leerlingen, zullen daer by niemand worden toegelaten, dan die zulks door den Lector sal worden gepermitteert, 't zy Mans- 't zy Vrouwspersonen.
Onder 't doen der Lessen zal niemand vermogen eenige propoosten te voeren, of te spreken, waer door de Lector zoude worden geinterrumpeert, op de boete van drie guldens.

XVII. Wyders op dat de Vroedvrouwen en haare Leerlingen, zig niet soude kunnen excuseeren, in cas van Contraventie, van dese Nadere Ampliatie onkundig geweest te zijn, zoo zullen deselve respectivelijk een Exemplaer moeten hebben, op een boete van ses guldens.
Aldus gedaen en gearresteerd in 't Collegie van de Heeren van de Weth den 10 April 1759. Present alle de Heeren van de Weth; en (na voorgaende klokkegeluy) van het Raadhuys dezer Stad gepubliceert den 7 Juny 1759. Present de Heeren Abraham Gevers, loco Prætoris, en Mr. Pieter Baelde, Burgermeesteren, Herman van Coopstad en Mr. Michiel Hubert, Schepenen.

In kennisse van my als St. Secretaris,
J: VAN DER MEY.

BIJLAGE III.

INSTRUCTIE VOOR DEN LECTOR IN DE VERLOSKUNDE. 6 SEPTEMBER 1827.

I. De Lector in de Verloskunde zal verpligt zijn, twee bijzondere lessen te houden, als eene voor de mannelijke en een voor de vrouwelijke Leerlingen, bij welke laatste zullen kunnen tegenwoordig zijn alle de vroedvrouwen, welke in de Stad gevestigd zijn, zonder evenwel, dat zij als ondervragenden, maar alleen als aanhoorenden zullen kunnen aangemerkt worden.

II. Hij zal verpligt zijn iedere les drie uren elke week te houden als Maandag, Woensdag en Vrijdag voor de mannelijke en Dinsdag, Donderdag en Zaterdag voor de vrouwelijke Leerlingen en dat wel des middags van 12 tot 1 uur, wordende de wijze van handelen geheel aan hem overgelaten, mits zooveel mogelijk zorgende, dat ieder jaar twee maal de cursus voor de vrouwen en alle 2 jaren voor de Jongelingen ten einde is en de meest gewoonlijk voorkomende gebreken en ziekten der kraamvrouwen en kinderen, voor zooveel die voor den Vroedmeester noodzakelijk zijn te weten, worden behandeld. Hij zal zoo dikwijls dit noodig zal zijn over lijken kunnen beschikken en zich hierin met den Lector in de ontleedkunde verstaan.

III. De Leerlingen zullen in 3 klassen worden verdeeld, voor zoover dit de mannelijke en in 2 klassen voor zoover dit de vrouwelijke Leerlingen betreft.
Tot de eerste klasse behooren alle degenen, welke tot het bijwonen der lessen gerechtigd zijn en het onderwijs bepaalt zich alleen tot het Theoretische. Tot de 2de klasse behooren alle degenen, welke naar het oordeel van den Lector en na de halfjaarlijksche examina aan de Commissie van Bestuur en Toezicht zullen blijken hebben gegeven van te mogen worden toegelaten tot het adsisteeren der vrouwen bij Natuurlijke Verlossing. Tot de 3de klasse behooren de Jongelieden, die gelijk boven bewijzen gegeven hebben tot dat Praktische gedeelte gekomen te zijn, waarin aan hen de verlossingen door de handen of Instrumenten kunnen worden toevertrouwd, evenwel altoos en in alle gevallen onder het noodige Toezicht en verantwoording van een daartoe te benoemen vroedvrouw in de 2de en van den Lector in de 3de plaats.

IV. De Lector zal verplicht zijn twee maal iedere maand Praktisch onderwijs te geven in het onderslaan, waartoe zooveel mogelijk vrouwen in onderscheidene maanden van zwangerheid zullen genomen worden, en bij

gebrek aan die zal men zich van de daartoe vervaardigde praeparaten kunnen bedienen. Dit onderslaan zal bijzonder zijn voor de vrouwelijke en mannelijke leerlingen en tot de laatsten alleen, die van de 2de en 3de klasse worden toegelaten.

V. Iedere der Stadsvroedvrouwen of Stadsvroedmeesters zullen aan den Lector opgeven het getal en de namen der vrouwen, bij welke een leerling zal kunnen tegenwoordig zijn, of de verlossing onder behoorlijk opzicht zal kunnen verrichten, ten einde door hem de Jongelingen in tourbeurten geregeld zouden kunnen worden opgegeven.
Ook zal aan hem altoos kennis worden gegeven zoo dikwijls zich een vrouw in arbeid bevindt, bij welke een leerling der school tegenwoordig is, ten einde hem in staat te stellen om zoo noodig aldaar de Inspectie te nemen.

VI. Het zal niemand aan de school verbonden, vrijstaan een kunstmatige verlossing te doen zonder toestemming - en dan in tegenwoordigheid - van den Lector, zelfs niet al ware daarbij een vroedmeester, in welk eene hoedanigheid ook, tegenwoordig, en zullen in allen gevalle zoodanige onbevoegde verlossingen niet valederen voor het getal, dat hij onder den Lector verpligt is te doen.

VII. De Lector is verpligt, dagelijks een of meermalen de zwangere- en kraamvrouwen in de verloskundige zaal aanwezig te bezoeken. Hij is belast met de verzorging van dezelve, zullende evenwel in ziekten der zwangere- en kraamvrouwen of Pasgeborenen de behandeling worden opgedragen aan den Lector in de Inwendige Praktijk, welke zich op eene vriendschappelijke wijze met hem over te nemen maatregelen en behandeling zal verstaan en als gemeenschappelijk handelen.
Zoo dikwijls echter de verlossingen in particuliere huizen plaats grijpen, zal de behandeling blijven aan den Meddc. Doctor van het wijk of die door een andere betrekking tot de vrouw staat, hetzij door Diaconie of Busch-Inrigtingen.
Bij sterfgevallen in de verloskundige zaal, zal de lijkopening verrigt moeten worden.

VIII. De Stadsvroedvrouwen (of zij welke met de gewone behandeling der vrouwen en kinderen in de verloskundige zaal belast is en waaromtrent aan haar een bijzondere instructie zal gegeven worden) zullen verpligt zijn, zich in alles naar de bevelen van den Lector te gedragen, welke ook zal zorgen, dat uit de Leerlingen één of meer ter harer hulp in de zaal, gedurende den dag tegenwoordig is, en des noods zal ook aan de Jongelingen de oppassing gedurende den nacht worden opgedragen.

IX. De Jongelingen zullen verplicht zijn tot het nakomen der verpligtingen in art. 8 gemeld. Zij zullen altoos de Lessen moeten bijwonen, zich onder dezelve geschikt gedragen, in de behandeling en omgang met de zwangere-barende en kraamvrouwen en met alle voorwerpen, alle zedigheid en bescheidenheid in acht nemen en in alles zoowel buiten als binnen de zaal en college kamer, zich zoodanig gedragen als met de waarde en kieschheid van het verloskundige vak overeenkomt; bij overtreding hiervan zal door hen een boete van drie guldens telken reize ten voordeele van de inkomsten der School worden betaald, en bij grove behandeling of de zedigheid kwetsende gedragingen zal de Lector verplicht zijn hiervan kennis te geven aan de Commissie van Bestuur, welke alsdan zoodanige maatregelen nemen zal als met de eer der School het meest passende zijn zullen, al ware het zelfs, dat zij mocht goedvinden, zoodanig persoon van de Lijst der Kweekelingen te schrappen. Dit alles heeft ook betrekking tot de vrouwelijke Leerlingen.

X. De Lector zal verpligt zijn, in alle gevallen, waar scherpe werktuigen op het Ligchaam der vrouwen, zooals keizerlijke snede en schaambeensverwijdering moeten aangewend worden, hiervan kennis te geven aan de Commissie van Bestuur, voor zoover dat de tijd zal gedogen en dezelve alleen vermogen te doen met adsistentie van den Lector in de heelkunde, verondersteld, dat hij vroedmeester is, of met die Lectoren, welke de verloskunde uitoefenen. Zij zullen altoos geschieden in tegenwoordigheid van den Lector in de Inwendige Praktijk. Alle overige kunstmatige verlossingen blijven aan zijne verantwoording overgelaten.

XI. Hij zal verpligt zijn door den oudsten der Leerlingen te doen houden staten, waarin alles wat de verlossing en het kraambed betreft, behoorlijk zal worden ingevuld en dezelve elk half jaar bij het afnemen der Examina aan de Commissie van Bestuur doen overhandigen.

XII. Niemand (behalve de Leerlingen) zal de verloskundige zaal mogen bezoeken dan alleen (des verkiezende), de Heeren uitmakende het Bestuur der school, de Leden der Prov. en Stedelijke Geneesk. Commissien binnen deze stad en te Dordrecht residerende, alsmede de Heeren Lectoren in de onderscheidene vakken aan deze school, tenzij door een schriftelijk-bewijs, geteekend door een der Leden van het Bestuur der School, daartoe gewettigd.

XIII. De Leerlingen, tot de 2de klasse behoorende, zullen zoolang er geene verloskundige zaal mogt aanwezig zijn, verpligt wezen door eene stads-vroedvrouw bij een barende ontboden wordende, hieraan dadelijk te voldoen. De vroedvrouw zal van hare zijde verpligt zijn, slechts één van die

jongelieden te gelijk te ontbieden, welke haar door den Lector zullen worden opgegeven en hierin altoos naar volgorde handelen.

No. 168. Goedgekeurd bij Z.M. Besluit van 6 Sept. 1827.

AFBEELDINGEN



Het Zakkendragershuis
met de Stadskraamzaal 1831—1882

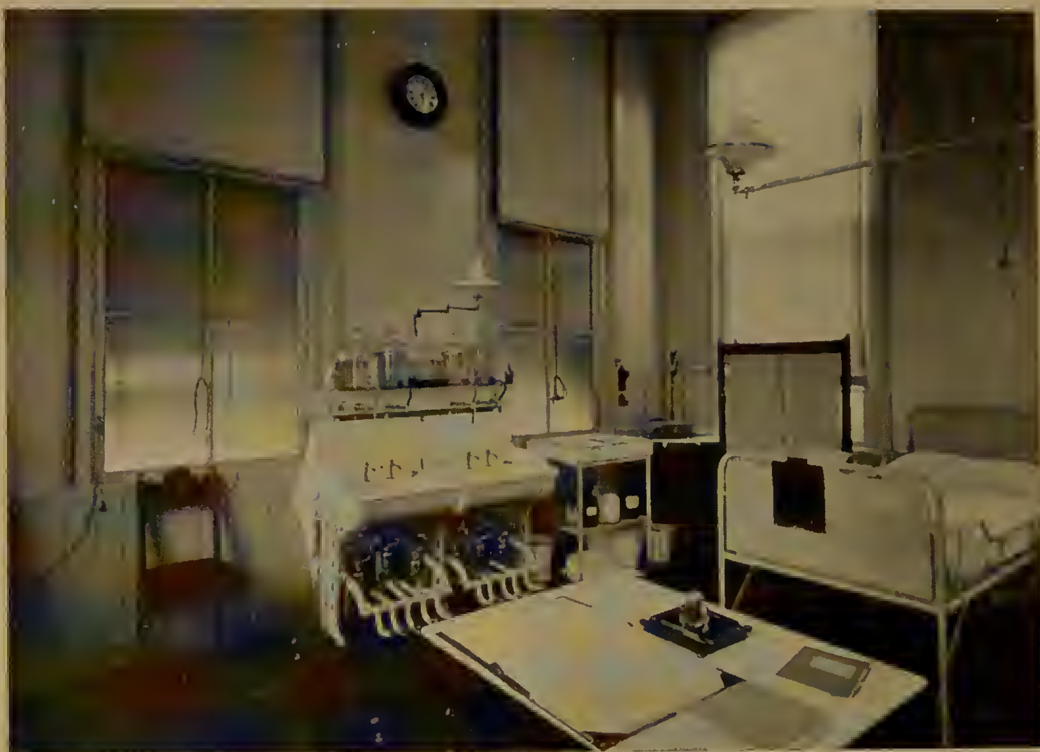


RIJKSKWEEKSCHOOL VOOR VROEDVROUWEN AAN DE SCHIEKADE
1862—1914

54



KRAAMINRICHTING AAN DE RAAMPOORTSTRAAT
VERPLEEGZAAL



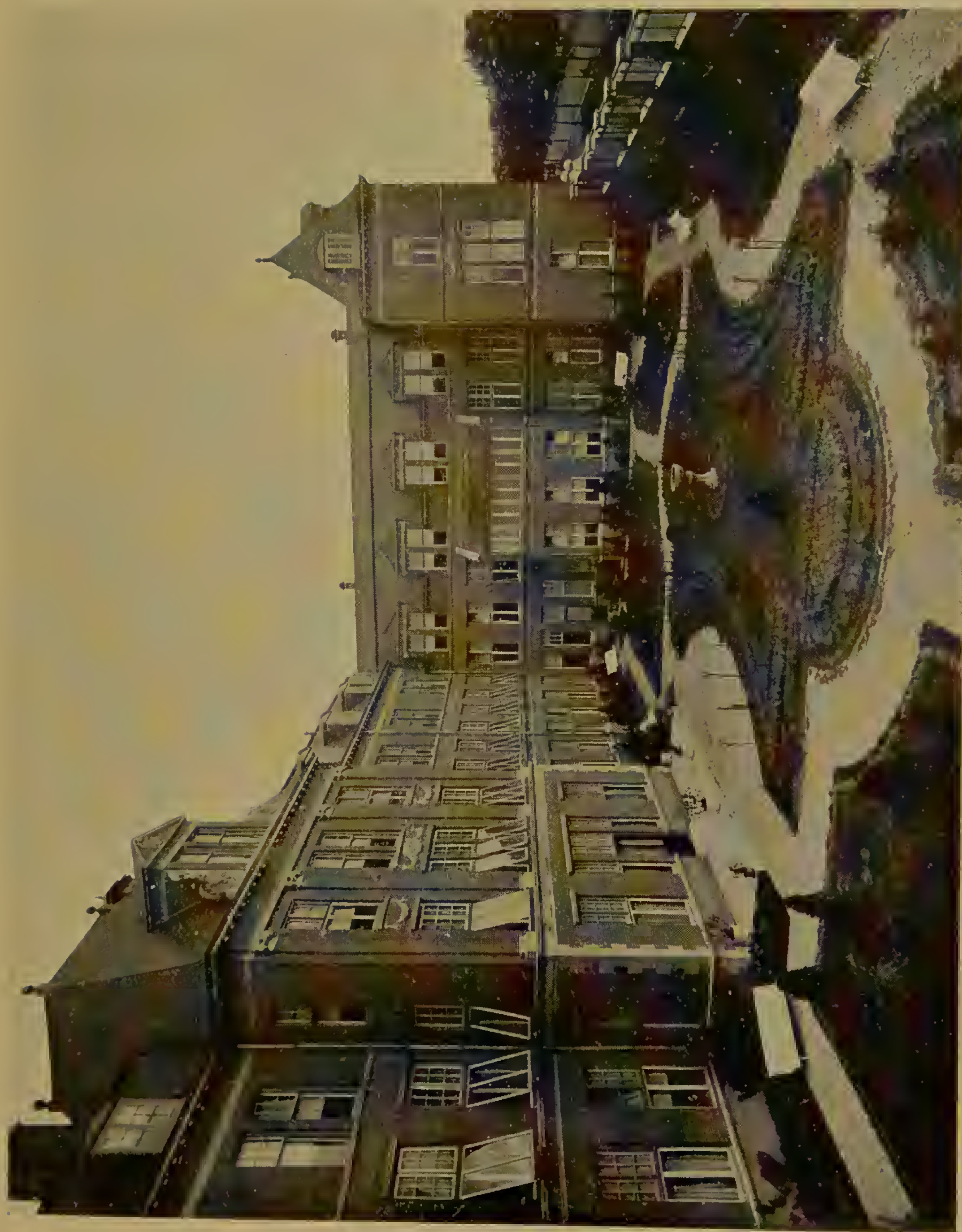
KRAAMINRICHTING AAN DE RAAMPOORTSTRAAT
VERLOSKAMER



VROEDVROUWENSCHOOL AAN DE HENEGOUWERLAAN
VERLOSKAMER



Voorgevel der Vroedvrouwen-
school aan de Henegouwerlaan



Rechtervleugel en tuin der
Vroedvrouwenschool aan de Henegouwerlaan



Operatiezaal der Vroedvrouwen-
school aan de Henegouwerlaan



VROEDVROUWENSCHOOL AAN DE HENEGOUWERLAAN
KLINIEKZAAL



VROEDVROUWENSCHOOL AAN DE HENEGOUWERLAAN
VERPLEEGZAAL



VROEDVROUWENSCHOOL AAN DE HENEGOUWERLAAN
KEUKEN



VROEDVROUWENSCHOOL AAN DE HENEGOUWERLAAN
EETZAAL


W L
J B